

POSTNINA PLAČANA V GOTOVINI.

POD LIPO

LEPOSLOVNA, POLJUDNO-ZNANSTVENA IN
POLITIČNA REVIIJA ZA SLOVENSKO
DELOVNO LJUDSTVO V JUGO-
SLAVIJI, AVSTRIJI, ITALIJI
IN AMERIKI

Poravnajte
naročnino!

VSEBINA: DAMJAN, (TRBOVLJE): MOJ OČE / HISTORICUS: PRVI MAJ 1928 /
FRANCE KOZAR: PISMO / IVAN VUK: LILIJA JE PRIPOVEDOVALA / MILE
KLOPCIČ: EVNUH SE ROTI / ANTON KRISTAN: NOV PROGRAM?! / IVAN MOLEK,
CHICAGO: TROMBONIJA / BORIS KRISTAN, (PARIS): NARODNA ORGANIZACIJA
ZADRUŽNIH PRIHRANKOV / LISTEK / NA PLATNICAH: IZ DELAVSKEGA ŠPORT-
NEGA GIBANJA V JUGOSLAVIJI / LJUDSKO ZDRAVJE IN DELAVSKI ŠPORT /
OBČNI ZBOR DELAVSKE ŠPORTNE IN TELOVADNE ZVEZE V USTJU NAD LABO /
IZ MEDNARODNEGA DELAVSKEGA TELOVADNEGA IN ŠPORTNEGA GIBANJA

UREDNIŠTVO: V LJUBLJANI, V TRSTU IN V CHICAGU, ILL. / UPRAVA
V LJUBLJANI (ALEKSANDROVA C. 5) IN V CHICAGU, ILL, 5639 W. 26 Th. ST. / CENA
ZA EVROPO: POSAMEZNA ŠTEVILKA DIN 4.—; ZA CELO LETO DIN 46.—.
ZA AMERIKO: POSAMEZNA ŠTEVILKA 15 c.; ZA CELO LETO DOL. 1.50.

LETO IV. V LJUBLJANI, 15. JUNIJA 1928

ŠT. 6.

DELA VSKI ŠPORT

UREJUJE MILAN VIČIČ, ALEKSANDROVA CESTA 5

Iz delavskega športnega gibanja v Jugoslaviji

Ljubljana:

S. K. Svoboda je odigrala v minulem mesecu dvoje prvenstvenih tekem in to s S. K. Krakovom in S. K. Reko.

13. maja je končala prvenstvena tekma s S. K. Krakovo z neodločenim rezultatom 1:1, ona s S. K. Reko pa 20. maja z 2:3 (2:2) v korist S. K. Reka. Odločilen goal je padel iz enajstmetrovke.

Tako je postal S. K. Reka z 9. točkami prvak drugega razreda. Njemu sledi S. K. Svoboda z 8 točkami.

V prijateljski tekmi s prvorazrednim Žsk. Hermes je igral S. K. Svoboda 17. maja neodločeno z nenavadnim rezultatom 7:7.

Prav bo, da S. K. Svoboda prične z rednim in smotrenim treningom ter da se njegovi igralci v prijateljskih tekmah, ki naj se jih odigra čim največ in z najraznovrstnejšimi klubi, izurijo ter pripravijo na jesensko prvenstvo. Trenoten neuspeh naj jih ne plaši!

Ustanovitev Športne podzveze „Svobode“ je bila na zadnji seji „Svobodinega“ odbora preložena na jesen in sicer iz razloga, ker se namerava ustanoviti tekom poletja več novih športnih sekcij „Svobode“. Ob ustanovitvi pa naj Delavska športna podzveza „Svobode“ šteje vsaj 10 močnih delavskih športnih klubov. Svetovali bi centrali „Svobode“, da naj k ustanovnemu občnemu zboru nove podzveze ne vabi le športnih klubov, ki goje nogomet, marveč tudi one, ki goje kolesarstvo, lahko atletiko itd.. Nogomet ni vse!

Trbovlje:

Prvak našega okrožja S. K. Amateur ni mogel postati tudi prvak celjskega okrožja. V dveh tekmah s S. K. Atletik, Celje, ki sta se vršili v aprilu, tega ni dosegel. Odigral je pa več prijateljskih tekem. Med drugimi so to sledeče:

1. maja: Pekarski S. K. (Zagreb) — S. K. Amateur 7:2 (4:0).

27. maja: Voj. moštvo S. K. Triglav (Ljubljana) — S. K. Amateur 6:3.

7. junija: S. K. Svoboda (Ljubljana) — S. K. Amateur 7:2 (4:0).

S. K. Reka (Ljubljana) — S. K. Amateur 3:2.

Zadnja dva rezultata je zanimivo primerjati s tekmo med ljubljanskim S. K. Svoboda ter S. K. Reka.

Maribor:

S. K. Svoboda v prvenstvenih tekmah ni imela sreče. Ostala je na enem zadnjih mest prvenstvene tabele. Tudi prijateljske tekme ne končavajo z ugodnimi rezultati. Mariborski sodrugi naj grede vase in poiščejo vzrok svojega nazadovanja. Tekme, ki so jih odigrali s S. K. Železničarji so izpadle sledeče:

29. IV. S. K. Železničarji rez. — S. K. Svoboda komb. 2:0 (1:0);

S. K. Železničarji nar. — S. K. Svobode nar. 8:0 (5:0).

17. V. S. K. Železničarji rez. — S. K. Svoboda 2:1 (2:5);

S. K. Železničarji ml. II. — S. K. Svoboda ml. 3:0 (2:0).

28. V. S. K. Železničarji ml. — S. K. Svoboda ml. 10:0 (5:0);

S. K. Železničarji. — S. K. Svoboda (Ilgerjev pokal) 4:2 (1:1).

Zagreb:

17. V. Gradjanski — Zagrebška delavska reprezentanca 8:3 (3:1).

3. VI. Železničarji: Derby 3:1 (0:1). Železničarji so prvak zagrebškega Bloka radniških klubova.

Split:

27. V. S. K. Borac — Zagrebška delavska reprezentanca 5:1 (2:1).

Sarajevo:

Kot smo že poročali v prejšnjih številkah se je vršil 27. in 28. maja v Sarajevu velik Delavski zlet. Zleta se je udeležilo več tisoč ljudi. Bil je otvorjen Delavski štadijon, na katerem so se vršile tekme bosansko-hercegovskih delavskih športnih klubov. Podrobnejših poročil o rezultatih teh tekem ter o sklepih kongresa Saveza radniških kulturnih i športskih društava za Bosnu i Hercegovinu še nimamo. Objavili jih bomo v prihodnji številki.

P O D L I P O

LEPOSLOVNA, POLJUDNO - ZNANSTVENA IN POLITIČNA
REVIJA ZA SLOVENSKO DELOVNO LJUDSTVO

UREJUJE ANTON KRISTAN

LETO IV.

LJUBLJANA, 15. JUNIJA 1928

ŠTEV. 6.

Damjan, (Trbovlje):

Moj oče

Moj oče je bil rudar,
pol stoletja je bil rudar,
petdeset let je v jamo hodil,
vsak dan je v temnih rovih blodil...
Kladiiva so pela ob dletu jeklenem,
tramovje ječalo je v hribu peščenem. —
Od treh do dvanajstih in leto za letom
si kopal je jamo, podpiral hribovje
z rameni krvavimi. — Vrtal je z dletom
v to grozno in gluho noč,
zakladov iščoč,
pod strop,
svoj grob.

Pogoltnila zimska noč duh je njegov
in dolbila vzdihne v kamenju, leteče v hreščeči rov,
ki v temno praznino odmevali so v teh podzemskih nočeh
od treh do dvanajstih in v tisočih dneh.
In takrat odpela je pesem rudarsko motika
in zadnjič zvonila je pesem pogrebno lopata...
Zdaj duh se njegov v labirintu potika,
polnočni to gost sredi jamskega blata. —

Zaslutil sem ga v zadimljenih hodnikih,
pri strojih vrtalnih, pri črnih jetnikih,
kjer misli njih mlačne kot sence se kretajo
in v večnost osamljeno lestve si spletajo.
Zaslutil sem ga v katakombah in nem sem obstal,
obupne sem misli skož temne samote pognal...

Historicus:

Prvi maj 1928

Vlada, ki ji načeluje pravoslavni ver-
nik Velja Vukičević, v kateri skrbi
za red in varnost v svojstvu mini-
stra policije katoliški duhovnik dr. An-
ton Korošec in v kateri je minister za in-
dustrijo in kapitalistično udejstvovanje
muslimanski prvak dr. Mehmed Spaho,
verniki samega Alaha, je — prepovedala
svobodno majsko slavlje po S. H. S.

Prepoved je ostala bolj na papirju,
ker je zavedno delavstvo šlo preko nje in
slavilo po svoje, z ozirom na svojo moč
in stopinjo zavednosti, naš „p r v i m a j“.
Slovensko delavstvo — socijalistično, sek-
tarsko (tzv. soc. demokratično), komuni-
stično-dekalistično, strokovno, zadrugar-
sko in celo krščansko socialno, — je
seve bilo prvih vrstah slaviteljev.

Značilno za oceno vrednosti in pomena, ki ga je na Slovenskem že dosegel prvomajski delavski praznik, je vsekakor dejstvo, da je glavno glasilo SLS-stranke, ki ji načeluje sedanjí minister policije, izvršilec letošnje prepovedi majskega slavlja, izšlo 1. maja v slavnostni obliki in da je v izbranih besedah opevalo Prvi maj.

„Prvi maj naj v resnici združi vse, ki hrepenijo po novem družabnem redu, v zavesti, kako je socialna preosnova družbe nujno zavisna od preobrata mišljenja in čuvstvovanja vsakega posameznika. Od kapitalizma bo osvobodil človeštvo, kdor bo znal izkoreniniti iz src kapitalističnega duha, dati življenju višji in lepši zmisel, delu pa njegov pravi pomen“. (Slovenec št. 100 Leto LVI. dne 1. maja 1928.)

Res, časi se izpreminjajo in ljudje z njimi. Na mednarodnem kongresu l. 1889 so sklenili zastopniki socijalističnega delavstva, da velja 1. maj za delavski praznik, kot dan mednarodne manifestacije za osemurni delavnik. Sklep se je 1. maja 1890 izvršil prvikrat prav impozantno.

V Ljubljani je takrat izhajal že isti „Slovenec“. V št. 94 od 22. aprila 1890 je razmotrival pomen 1. maja:

„Družbeno gibanje nima vpliva na vreme, solnce bode tudi 1. maja jasno sijalo, a kaj bode pod njim? Pod njegovimi žarki obsevani bodo praznovatelji delavskega praznika, ki ne stojí v nobenem koledarju. Obrtnikom in delodajalcem bode ta dan mrknilo solnce. Bode li prvi dan maja prag k novi dobi, pomisli naj ves stan: so-li ta sredstva prikladna za zboljšanje njihovega položaja?... Z ustavljenjem dela za en dan brez napovedbe dajejo delavci delodajalcem orožje zoper sebe... Ali je delavski praznik pogojen s tovarnarji?

„To ne bo delavski praznik, to bo zelo drago delavsko — postopanje, za koje bi moral socialne demokrate vsak slovenski delavec lepo zahvaliti. Odsvetujemo torej takozvano „praznovanje delavskega praznika“ predvsem s krščansko katoliškega stališča, drugič pa s stališča delavskih političnih pravic, tretjič z narodno gospodarskega stališča, in četrtič iz prepričanja, da se socialno in delavsko vprašanje tako ne rešuje in tudi rešiti neda. Slovensko delavstvo more se poslužiti drugih in boljših sredstev in — postavno osiguranih pravic v zboljšanje svojega položaja, nego je občno pohajkovanje.“

Poučno je primerjati: nekđaj (l. 1890) in sedaj.* Uspeh dela socialnih demokratov je vendar — otipati že na „Slovincu“, ki danes kliče entuzijastično „naj živi prvi maj.“

Ker ni kletev pomagala — namen posvečuje sredstva —, naj jim služi tudi nekđaj prokleti „1. maj“ v njih namene...

* Glej: Ant. Kristan: O delavskem in socijalističnem gibanju na Slovenskem. Str. 124—138.

Praznovanje je bilo v splošnem razveseljivo, dostojno, nekje skoro na višku.

Središnjica sistematičnega kulturnega dela med delavstvom v Sloveniji — „Svoboda“ — se je v Ljubljani z izvestnim namenom pokazala tako, da je imponirala in da je moral tudi „Slovenec“ (glej št. 111 od 15. maja 1928) konstatirati:

„da smo dolžni ta dogodek omeniti, ker je prvi pomemben nastop ljudskega gledališča in ker je prinesel za naše oficijelno gledališko življenje marsikaj, o čemur lahko razmišljamo“.

Delavski oder je vprizoril „Krizo“, ki jo je napisal R. Golouh. Drama je to, ki je doživela srečno usodo: našla je instanco, ki jo je v svetem strahu za red in mir — prepovedala in našla je režiserja, ki je prekosil autorja.

„Krizo“ — žal — ni sicer nekakšno umetniško delo po veljavnem pojmovanju. Igrokaz nam kaže nazorno razvoj v delavski koloniji: od podzavestnega prebujenja v štrajk, od izbruha jeze stvarjev nad sotrpini, ki jih ne razumejo in se še ne zavedajo svojega socialnega robovanja, do dejanskega medsebojnega spopada in klanja, od notranjih preprirov in iskanj ter izseljevanj v boljše kraje do zavesti, da morajo proletarci doseči svoj cilj zgolj v normalnih razmerah, ko bo življenje teklo v rednem, zgodovinsko predpisanem koloseku. — Tovarna se je izpopolnila z najmodernejšimi sredstvi in začela obrat — delavstvo pa — izučeno po težkih in bridkih skušnjah — utrjuje in gradi svoje organizacije, ker le v združitvi in delu je rešitev...

„Krizo“ je ljubljanska policija prepovedala. Menda ni bil namen te prepovedi, da naj delavci ne spoznajo, da je iz kriz edina rešitev delo, delo na strokovnem, gospodarskem, kulturnem in političnem polju. Uspešna intervencija predsednika Delavsko-kmečke prosvetne in podporne Jednote je „Krizo“ obvarovala začasne pogube in pripomogla, da bo „Krizo“ izvrševala svoj namen: da bo vodila iz zmede na pot smotrenega dela in delavske samozavesti. Zanimive so kritike tega dela.

O „Krizi“ kot umotvoru piše Juš Kozak („Jutro“ št. 106 od 6. V. 1928):

„Predstava ni bila le običajna proslava, pač pa dogodek v našem kulturnem življenju. Golouh je nanizal slike iz prevratnega našega industrijskega delavstva... Vkljub prizadevanju pa pogrša drama umetniških kvalitiet in bo ostalo le kot propagandno delo. Toda to pot niso odloče-

Značilno za oceno vrednosti in pomena, ki ga je na Slovenskem že dosegel prvomajski delavski praznik, je vsekakor dejstvo, da je glavno glasilo SLS-stranke, ki ji načeluje sedanji minister policije, izvršilec letošnje prepovedi majskega slavlja, izšlo 1. maja v slavnostni obliki in da je v izbranih besedah opevalo Prvi maj.

„Prvi maj naj v resnici združi vse, ki hrepenijo po novem družabnem redu, v zavesti, kako je socialna preosnova družbe nujno zavisna od preobrata mišljenja in čuvstvanja vsakega posameznika. Od kapitalizma bo osvobodil človeštvo, kdor bo znal izkoreniniti iz src kapitalističnega duha, dati življenju višji in lepši zmisel, delu pa njegov pravi pomen.“ (Slovenec št. 100 Leto LVI. dne 1. maja 1928.)

Res, časi se izpreminjajo in ljudje ž njimi. A mednarodnem kongresu l. 1889 so sklenili zastopniki socialističnega delavstva, da velja 1. maj za delavski praznik, kot dan mednarodne manifestacije za osemurni delavnik. Sklep se je 1. maja 1890 izvršil prvič prav impozantno.

V Ljubljani je takrat izhajal že isti „Slovenec“. V št. 94 od 22. aprila 1890 je razmotrival pomen 1. maja:

„Družbeno gibanje nima vpliva na vreme, sonce boče tudi 1. maja jasno sijalo, a kaj boče pod njim? Pod njegovimi žarki obsevani bodo praznovatelji delavskega praznika, ki ne stoji v nobenem koledarju. Obrtnikom in delodajalcem bode ta dan mrknilo sonce. Bode li prvi dan maja prag k novi dobi, pomisli naj ves stan: soli ta sredstva prikladna za zboljšanje njihovega položaja? ... Z ustavljenjem dela za en dan brez napovedbe dajejo delavci delodajalcem orožje zoper sebe... Ali je delavski praznik pogojen s tovarnarji?

„To ne bo delavski praznik, to bo zelo drago delavsko — postopanje, za koje bi moral socialne demokrate vsak slovenski delavec lepo zahvaliti. Odsvetujemo torej takozvano „praznovanje delavskega praznika“ predvsem s krščansko katoliškega stališča, drugič pa s stališča delavskih političnih pravic, tretjič z narodno gospodarskega stališča, in četrtič iz prepričanja, da se socialno in delavsko vprašanje tako ne rešuje in tudi rešiti neda. Slovensko delavstvo more se poslužiti drugih in boljših sredstev in — postavno osiguranih pravic v zboljšanje svojega položaja, nego je občno pohajkovanje.“

Poučno je primerjati: nekdam (l. 1890) in sedaj.* Uspeh dela socialnih demokratov je vendar — otipati že na „Slovenec“, ki danes kliče entuzijastično „naj živi prvi maj.“

Ker ni kletev pomagala — namen posvečuje sredstva —, naj jim služi tudi nekdam prokleti „1. maj“ v njih namene...

*

* Glej: Ant. Kristan: O delavskem in socialističnem gibanju na Slovenskem. Str. 124—135.

Praznovanje je bilo v splošnem razveseljivo, dostojno, nekje skoro na višku.

Središnja sistematičnega kulturnega dela med delavstvom v Sloveniji — „Svoboda“ — se je v Ljubljani z izvestnim namenom pokazala tako, da je imponirala in da je moral tudi „Slovenec“ (glej št. 111 od 15. maja 1928) konstatirati:

„da smo dolžni ta dogodek omeniti, ker je prvi pomemben nastop ljudskega gledališča in ker je prinesel za naše oficijelno gledališko življenje marsikaj, o čemur lahko razmišljamo“.

Delavski oder je vprizoril „Krizo“, ki jo je napisal R. Golouh. Drama je to, ki je doživela srečno usodo: našla je instanco, ki jo je v svetem strahu za red in mir — prepovedala in našla je režiserja, ki je prekosil autorja.

„Krizo“ — žal — ni sicer nekakšno umetniško delo po veljavnem pojmovanju. Igrokaz nam kaže nazorno razvoj v delavski koloniji: od podzavestnega prebujenja v štrajk, od izbruha jeze stavarjev nad sotrpini, ki jih ne razumejo in se še ne zavedajo svojega socialnega robovanja, do dejanskega medsebojnega spopada in klanja, od notranjih prepirov in iskanj ter izseljevanj v boljše kraje do zavesti, da morajo proletarci doseči svoj cilj zgolj v normalnih razmerah, ko bo življenje teklo v rednem, zgodovinsko predpisanem koloseku. — Tovarna se je izpopolnila z najmodernejšimi sredstvi in začela obrat — delavstvo pa — izučeno po težkih in bridkih skušnjah — utrjuje in gradi svoje organizacije, ker le v združitvi in delu je rešitev...

„Krizo“ je ljubljanska policija prepovedala. Menda ni bil namen te prepovedi, da naj delavci ne spoznajo, da je iz kriz edina rešitev delo, delo na strokovnem, gospodarskem, kulturnem in političnem polju. Uspešna intervencija predsednika Delavsko-kmečke prosvetne in podporne Jednote je „Krizo“ obvarovala začasne pogube in pripomogla, da bo „Krizo“ izvrševala svoj namen: da bo vodila iz zmede na pot smotrenega dela in delavske samozavesti. Zanimive so kritike tega dela.

O „Krizi“ kot umotvoru piše Juš Kozak („Jutro“ št. 106 od 6. V. 1928):

„Predstava ni bila le običajna proslava, pač pa dogodek v našem kulturnem življenju. Golouh je nanizal slike iz prevratnega našega industrijskega delavstva... Vkljub prizadevanju pa pogrša drama umetniških kvalitiet in bo ostalo le kot propagandno delo. Toda to pot niso odloče-

vale umetniške vrednosti dela, temveč uprizoritev. Zato je škoda, da niso delavci nastopili z boljšim delom, ker so pokazali zmožnosti, ki so morale vsakegar presenetiti."

Iran Kobler, znan odlični kritik in literarni historik piše (Slovenec 15. maja 1928):

„Delo je socijalistično propagandistično brez umetniških pretenzij... Zasluga režiserjeva pa je, da je to propangadistično brošurno delo zraslo v pravi gledališki dogodek. Na odru smo videli prvič pristni delavski element, kakor bi bil prišel naravnost iz tovarne, s shoda, s ceste... To samostojno življenje mase ima svoje skrivnosti, ki jih gledavec v celoti ne more pregledati: vrsto svojih duhovnih središč in vrsto skritih diagonal, po katerih se v navideznem neredu preliva življenje od onega središča do drugega — brez vse šablone.“ —

Angelo Cerkvjenik, odlični dramatik in pisatelj, poroča v Delavski Politiki (št. 41. od 23. maja str. 2. in 3.), da je

„Križa“ prva slovenska uspela drama mas, prva slovenska uspela kolektivna drama. Grajena je odlično; to je dokumentiral oder. Na poslušalca vpliva s sugestivno močjo... Delavstvo v parterju, v ložah, na stojiščih je živo sodelovalo s sceno. Vse misli so podane tako interesantno, da niti za trenotek ne postajajo dolgočasne. Poslušalec se živo interesira za potek debate, rad bi se dvignil, rad bi odprl usta in se udeležil debate, da bi tudi on prinesel svoje miselno zrno k razčiščenju pojma o razmerju med delom in kapitalom na prvi in delom in delavcem na drugi ter delavcem in kapitalistom na tretji strani, torej o razmerju, zavoljo katerega je v idejnem pogledu Golouh dramo pisal in napisal.

Tako je dobila slovenska literatura novo dramo, delo, ki je — vsaj zame — pomembnejša, nego vsa opevana dela poslednje dobe.

Drugod po industrijskih krajih so se vršile tudi predstave primernih del (Gorkega „Na dnu“, Kristanova „Tovarna“, ki bi n. pr. zaslužila Kreftovo režijo, itd.).

Nujna je potreba po dobrih dramatičnih delih. Delavsko, dobro delavsko gledališče zahteva svojih pravic. Kje ste, ki razumete te pravice? Naj bo „Križa“ in njene predstave vendar dovolj dokaza, da je še hvaležnejše občinstvo od onega, ki danes redno pohaja Talijine hrame. —

V proslavo prvomajskega praznika so izšli trije majski spisi:

V Ljubljani, v Mariboru in v Chicagu.

Kakor že več let sem, nadkriljuje ameriško-slovenski majski spis („Proletarec“ — prvomajska številka, Izdala Jugoslovenska tiskovna družba, Uredil Frank Zaitz. Cena 25 c. Tiskala Narodna tiskarna v Chicagu, Ill. str. 80) svoja evropsko-slovenska tovariša. Mlada sveža Amerika — stara izmučena Evropa!

Ameriškemu majskemu spisu se pozna, da ga je urednik skrbno pripravljajal. Uredil ga je z veliko ljubeznijo in v za-vesti, da je najboljše koinaj dobro za namen, ki mu služi vsakoletno majsko izdanje. Povabil je za sodelavce vse aktivne ameriško-slovenske udejevtvovatelje ter večje število jugoslovansko-slovenskih delavskih pobornikov. Razdelil je vsebino „v koristno, lepo in prijetno“. Poleg urednika, ki je priobčil dvoje navdušenih člankov („V čem je moč ljudstva“ — „V volilnem letu“), iz katerih se občuti silna vera v „Prvi maj, naš dan, praznik misleče, organizirane ljudske sile, ki se mukoma vpenja navzgor, višje in višje, da doseže cilj — socijalizem, in potem naprej, k novim ciljem“ — je 21 žena in mož, ki so danes v prvih vrstah ameriških slovenskih delavcev, zastopanih v tem majskem spisu.

Stari Jože Zavrtnik kliče v članku, ki se ozira v nedavne čase nazaj: „Bodočnost gre delavstvu“. Ivan Molek žigosa prazno revolucionarjenje raznih frazerjev, ki so pa v resnici uboge kreature. Louis Beniger dokazuje, da je delavec prvi ustvaritelj vseh dobrin. Frank S. Tauchar pozivlja: proč z neodločnostjo iz delavskih vrst; Anton Slabe pa poroča o večnih spremembah in preobratih od železnic do aeroplanov, od brzjava do telekina, ali „najpomembnejši preobrat pride pa takrat, kadar se bo delavstvo zavedlo svoje moči in bo začelo misliti s svojimi možgani.“ — Vodilni funkcionarji delavskih podpornih Jednot se pečajo z raznimi problemi sedanjosti in bodočnosti teh prevažnih organizacij. Predsednik SNPJ — neumorni Vinc. Cainkar, tajnik Sloge John Lenko, predsednik SSPZ agilni Frank Somrak, žilavi Frank Alesh, marljivi Peter Bernik in šefzdravnik SNPJ dr. Kern so povedali svoje mnenje. Naj rojaki razmišljajo te tehtne besede. Ameriško-slovenski problem ima v rokah — mladina. Kdo ji bo vcepil, nji, ki jo odtuja je svojemu rodu, velika Amerika, saj malo ljubezni do krajev njenih očetov? — Prav ljubko in srčkano je zato napisala Katka Zupančičeva, bivša slovenska učiteljica, sedaj soproga Japeta Zupančiča v Chicagu, črtico o Beli krajini, ki je toliko sinov in hčera že izgubila v širni Ameriki. Karakteristične so sličice, ki krasi lepo Katkino pripovedovanje. Le še večkrat kaj takega.

Vodilni možje ameriških socijalistov: Charles Pogorelec, Nace Zlemberger, Joža Mentoni, Tone Garden, Frank Novak, Donalht Lotrich in drugi so udarili na strune, ki so jim najbolj pri srcu: opozarjajo, da je edini izhod iz kapitalistične zaslužjenosti v sklenjenih vrstah delavstva.

Iz Jugoslavije so poslali prispevke: Anton Kristan, Historicus, Ivan Vuk, Čulkovski, Mile Klopčič, Tone Seliškar, Cvetko Kristan, Albin Cebular in F. Aleš.

Krasi pa spis mnogo lepih slik.

Res: veseli smo lahko dela naših rojakov, slovenskih socijalistov tam za veliko lužo.

*

Neznatna sta slovenska majska spisa iz Slovenije: po formatu za 50% manjša, po obsegu 150% manjša, po vsebini mnogo, mnogo % ubožnejša...

„Majski spis za 1928“, ki ga je založilo pokrajinsko načelstvo SSJ v Mariboru, je uredil Viktor Eržen. Največ je vanj prispeval Ivan Vuk (2 pesmi in 2 črtici) potem Čulkovski (2 pesmi in 1 članek) potem R. Golouh in Ign. Mihevc. Natisnjen je še prevod malega članka Poppove in reminiscenca nepoznanega „Starega borca“.

Ni znak duševne moči slovenskih socijalistov. Vsebina k resnični socijalistični kulturni sili je nekako tako napačno predstavljena kot socijalistična slovenska literatura (ena sama knjiga iz Združene založbe!), skupno 14 knjig in brošur v razmerju z nemškimi brošurami in knjigami... Maribor, Maribor, ti zemlja Judova...

*

Majski spis 1928, ki ga je izdala JSDS in KDZ v „lastni tiskarni“ v Ljubljani ne pove, kdo ga je uredil. Tudi noben članek ni podpisan.

Vsebina je „pel-mel“, vse in nič. Pametne misli, zlate resnice prepletene s plevelom in osatom, ki jih dušita in skrivata, da se vidijo drugačne, kot so. N. pr. „kapitalistični princip je, da mora delavec zaslužiti takrat, ko je zdrav, tudi za

čas, ko ne bo mogel služiti“ „strogo je ločili denar od kapitala“ „delavski denar v upravi delavskih organizacij pomeni blagoslov, v upravi voditeljev pa postane kapitalistični bič proti delavcem samim“ itd. Na platnicah pa inserati — p. t. kapitalističnih tvrdk in seznam spoznavalcev tega „pel-mela“, ki kaže, da jih je vedno manj, kar je edino razodetje te zmešane edicije.

*

Za 1. maj so izšli v slavnostni obliki tudi mnogi časniki, ki cirkulirajo v delavskih domovih: Delavska politika, Enotnost, Delavec, Ujedinjeni železničar, Pravica itd.

„Ženski list“ glasilo Zveze del. žen in deklet kliče, naj bo 1. maj „ne samo praznik dela, marveč tudi dan sprave“. Ta želja je v srcih vseh, ki čutijo, da je edino v složnem delu mogoč uspešen boj za boljše jutri... No, pogled v majskega Delavca, ki je glasilo najvišje delavske instance, Strokovne komisije, pove, da je izhod iz krize le: če se uresniči klic: ven z razbijalci. — Pogled v Enotnost, v prvomajsko njeno številko, ki sicer vedno vpije po enotnem nastopu, pa dokazuje, da je res izhod v gori označenem krepkem klicu: „ven z razbijalci delavske sloge“. Ta „Enotnost“ prav odkritosrčno razlaga svoje razbijalsko delo tako-le:

„Dobri voditelji so zato voditelji, ker najboljše izražajo pravilne tendence stranke. Nesmiselno je postavljati stranko proti voditeljem stranke. Mi smo pa vendar to delali, ko smo postavili delavski razred nasproti socijaldemokratskim voditeljem, ali množice organiziranih delavcev proti njihovim voditeljem. Mi smo to delali in še delamo, da uničimo socijalno demokracijo...“

*

„Ogenj“ krščansko socijalne mladine se imenuje mesečnik, ki je začel letos izhajati. 5. številka je posvečena Prazniku Dela.

Majniška himna, ki jo priobčujejo, se glasi:

Zacvetel bo maj, škričanček se dvignil v višave,
bo krila razpel
in fant bo izročil dekletu pozdrave
ves srečen, vesel.

Mi pa v okovih se zvijamo, oklepamo nitke življenja,
gori nam telo, srce koprni
in bujno se širi, vzplamteva nam kri
ob sili spomina na lepi tam svet, pod pritiskom želja, koprnenja.

S tatovi smo eno — pa kradli še nismo nikoli,
ubijalci — še v sanjah krvi smo se bali.
brezbožniki — ljubimo Boga in častimo Njegovo postavo
in puntarji — vsakemu puščamo svoje.

Iskali pravice smo, širom sveta so kazali nam pota,
v zборе državne, kjer gospodje po božji in naroda volji zborujejo,
v sodne palače, kjer juristi zločince, pregrešne ljudi poboljšujejo,
in končno — prihaja spoznanje, da iskanje je zmota.

Ne iščemo več; pravico, svobodo ljudje so pregnali,
zaprli za nami, iskalci, so vrata
in dali nam vzgleda, pobude in časa, da bi znali,
kod naša gre pot, da vznikne svoboda nam zlata.

V okovih tičimo, a duša se dviga svobodna,
si snema vezi in široma vrata odpira,
že dvignemo se, ostala telesa so čvrsta
enaka viharju — orjaku, ki dviga zemljo in drevesa podira.

Prihaja naš dan, na nebu ga žar nam oznanja
zdaj, borci, stopimo na plan!
Ni daleč vaš čas, ko treba pesti bo, dejanja.
da rešen prolet bo, sovrag pa razbit, poteptan.

Spet prišel bo maj, škripanček se dvignil v višave
in krila razpel,
ponesel vsem bratom svobodnim pristrčne pozdrave
prostosti vesel.

F. C.

Članki so vredni, da se človek zamisli
nad njimi. V enem beremo:

„Katoliška mladina stoji danes v
jako težkem položaju. Boriti se ji je na
vse strani: na one v Cerkvi in izven nje.“

Pripominjam „Ognju“ samo to: proti
Cerkvi boriti se članom Cerkve je bilo in
bo iluzorno, dokler bo v veljavi dejansko
stanje, ki izvira iz naredbe:

„Tu es Petrus et super hanc Petram
aedificabo Ecclesiam meam et tibi dabo
Claves Regni Coelorum.“

Dokler so povelja in odredbe enega
samega, ki je nezmotljiv, absolutna zapo-
ved za vernike, dotlej velja za one v Cer-
kvi: ubogati ali — odití. Tertium non
datur.

Pozdravljamo sicer hotenja mladih
entuzijalistov okrog „Ognja“, ker so do-
kaz pravilnosti socijalističnih stremljenj —
vemo pa, da so le efermerni pojavi na
neprijateljskem polju, ki je „prepojeno
kapitalističnega duha in vzgoje in rodi le
pod vidiki današnjega družabnega reda“
... V vsakem drugem je neplodno.

*

Prvi maj kot delavski praznik se
je uveljavil. Kakor niso slovenski delavci
ubogali nasvetov konservativnega „Slo-
venca“ iz l. 1890 — tako so bile tudi prepo-
vedi letošnih prvomajskih slavnosti SHS
vlade udarec v vodo in k večjemu dokaz
velike kratkovidnosti.

France Kozar:

Pismo

(Iz ciklusa „Pod zemljo“)

*Jaz in moj Mi
sem zastavil svoje misli plamteče
v temo,
pa se razodelo mi je pismo kričeče,
ki kričalo je o Pravici pod zemljo
pokopani,*

ki govorilo mi slovo je razodetij,
 ki govorilo mi je o dobi prokletij,
 jaz, jaz pa sem stal na pragu med temo in lučjo
 in piroval sem sili Bodočnosti.

Zdaj sem drobec v brezbrežni neskončnosti
 in moje misli mi čudovito pesem pojo:
 Človek vstani iz teme tisočletij,
 človek vzdigni zaklad razodetij,
 človek Ti vsega stvarstva heroj
 vstani in prižgi zemlji nov soj
 — solnce, sproščenje, Delo in Mir.
 Jaz in moj Mi smo v tmuni zločesti,
 v sredi nosimo neznani večer,
 v tej noči balkanski skovika skovir
 in mi čakamo, da jutro spočne v beli se cesti...

Ivan Vuk:

Lilija je pripovedovala

Bilo je, ko so cvetele lilije, v tisto belosnežno obleko oblečene, v kakoršne se ni oblačil niti sam premodri Salomon.

V vrtu so cvetele. Alabastrove čaše lilijnih cvetov, z neskončno in najsladkejšo radostjo napolnjene, so gledale na me, kakor da me vabijo:

„Vzami in pij!“

Vzel sem jih vse, kar jih je bilo v vrtu in bilo jih je polno naročje.

Na terasi vile pa je sedela sestra lilij, mlada deklica, moja prijateljica. Ko sem stopil na teraso, se je vzradostila. Objela je lilije in njena glava se je potopila v belosnežnih cvetih.

„Liliji lilije — manibus date plenis,“ sem rekel v pozdrav in poljubil njene zvezdne oči.

Sedela sva na terasi in zvezde so trepetale na nebu, redke in kakor zavite v pajčolan, da bi njih jarki svit ne motil zemlje. Bil je večer, čist in tajinstven, brez lune, podoben tistim večerom, ko se oglase cvetlice in rože govore pravljice... Bil je večer brez noči, bila je bela noč...

„Bog ve,“ je rekla ona, objemaje lilije, „ali je duša v lilijah?“

„Ali ne vzrastejo, kakor vzraste človek, iz semena? Ali ne cvetejo, kakor cvete človek? Rodijo svojo sliko, v kateri je seme in v katerem je življenje njih samih, iz katerega vzrastejo zopet in zopet cveto in zopet rodijo, in tako dalje do neskončnosti? Tako, kakor človek!“

Pokimala je in rekla:

„Mora biti v njih duša!“

„Povsod, kamor pogledaš, je ona. V zvezdah je in v solncu, v luni, v zemlji, v vsem. Zakaj duša je sila, ki združuje materijo in ji daje oblike in oživlja tiste oblike. Človek, to je najpopolnejša oblika materije, najpopolnejše in najspretnejše združenje raznovrstnih atomov materije, oživiljenih od večne, nerazdeljive in neizginljive sile, ki nosi v ustih človeka različna imena. Nerazdeljiva je tista sila, kakor je nerazdeljiv ogenj, ki gori v skromni vžigalici, ki se zaiskri v kamenu, ki zaplapola v strašnem požaru, ki hobni v razsajajočem vulkanu, ki zagori v oslepitelnem blisku bobnečega groma ali pa blesteč in ogrevajoč ogenj solнца in zvezd. V vžigalici, v kamenu, v požaru, v vulkanu, v blisku, v žaru solнца in blestečih zvezdah je eden in taisti ogenj. Sila tista ali duša, to je bog. Ne tisti bog, ki si ga je ustvaril človek po svoji podobi in po svojih mislih in strasteh, nego bog, ki je v človeku in živi v njem in ki živi povsod in v vsem, ki je nespremenljiv in nerazdružljiv.“

Obmolknil sem in se zagledal v lilije in v obraz moje prijateljice.

„Pripoveduj, pripoveduj,“ je prosila.

„Ne morem,“ sem rekel. „Zakaj moj jezik je premalo resničen, da bi govoril o preveliki resnici.“

Tedaj se je zganila ena iz lilij ležečih v naročju moje prijateljice. Najlepša iz najlepših se je zganila in rekla s človeškim glasom:

„Poslušajta!... Jaz bom vama pripovedovala nocojšnji večer!“

Poljubila je deklica lilije belosnežne in jih objela z nežno roko...

*

Govorila je lilija belosnežna:

— Živela je nekoč deklica, vsa mlada in krasna, kakor si mlada in krasna ti, sestra naša. Imenovala se je Nataša. Ljubil jo je oče, ljubila jo je mati. Oče jo je ljubil vsled njene lepote in nežnosti, ponosen, da je sad njegov krasen in nežen. Gledal je v nji resnično sliko svojega „Jaza“. Mati jo je ljubila, ker je gledala v nji samo sebe, takšno, kakršna je bila v mladosti, ko se je gledala v zrcalu, gladko brušenem, v njeni sobi stoječem. Njen „Jaz“ je bila njena hčer.

Rasla je Nataša in cvetela. Tako je cvetela, kakor so cvetele lilije, sestre moje, v njenem vrtu rastoče.

Vesta vidva, zakaj cvetejo lilije?

Ne cveto one sebi v radost, kakor mislijo tisti ljudje, kateri žive samo radi sebe. Lilije so čista, resnična radost. A radost čista in resnična, kako se naj ona raduje sama sebe? Bilo bi, kakor če bi solnčni žarek, poln gorkote, grel samega sebe in svetil samemu sebi. Solnčni žarek je zato gorak in svetel, da se drugi, ki jim je mráz in ne vidijo, grejejo v njem in gledajo z njegovo lučjo.

Glejte, zato cveto lilije in tako je cvetela Nataša. Vsak človek cvete tako. No, so tudi takšni, ki, spoznavši svoj cvet, cveto zato, da bi tekle drugim solze bridkosti iz oči. Oni so, kakor strupeni cveti tistih cvetlic, ki ubijajo vsakogar, kdor se jih dotakne...

Zgodilo pa se je, ko je stala Nataša nekoč sredi svojih lilij v vrtu rastočih in govorila z njimi, da je šel mimo človek. Mlad je bil in zdrav, kakor je mlad in zdrav mladi hrast.

Pogledal je na vrt.

„Daj mi, lilija, lilijo,“ je rekel in njegove oči so zaprosile Natašo. Njegov glas je bil, kakor glas prijetno zvoneče trombe iz medi kovane.

„Ne dam lilij,“ se je nasmehnila. „Moje so!“

Tedaj je preskočil ograjo vrta z lahkoto, kakor preskoči čili jelen gorski potok.

„Tvoje so lilije,“ je dejal smeli človek in prijel za roko čudečo se Natašo. „A lilija je moja!“

Mlad človek je z mogočnimi rokami objel Natašo.

„Imej jih, belosnežnih,“ je rekel, „a meni dovoli, da se dotaknem čaše sladkosti!“

Ko je to izrekel, je položil svoja usta k njenim ustam, da je vztrepčala od prečudne blaženosti. On pa je pil poljube iz njenih ust tisto uro, opojnejše nego vino, v solnčnih vinogradih porojeno.

— — — — —

Od tistega dne je živel hrepenenje v srcu Nataše. Sladkobolno hrepenenje, podobno sladkosti medu, nanošenega od čebele in bolečinam strupa, v želu čebele skritega.

Hodila je k ograji vrta in vsakokrat, ko je prišla, je bil on tam.

Prebele, nežne roke je ovijala krog njegovega vratu tako krepko, da ga je dušilo. On pa je gladil njene lase in njeno lice s silnimi rokami tako nežno, kakor bi jih gladila otroška roka. Obema je v žilah gorel ogenj hrepenenja, da bi se objela v objem, nerazdružljiv, večni, kakor se objame v neizmernem, brezkončnem prostranstvu zvezda z zvezdo. Kaj tisto, če izgineta ena v drugi?... Kaj tisto, če po objetu odletita vsaka v svojo stran, na nikdar se vrnivšo cesto? Na mestu objetja ostane nova zvezda, stokrat lepša in stokrat sijajnejša, občudovana od milijonov ljudi... Saj zato sta ustvarjeni zvezdi, da v objetu izgine druga v drugi, da se iz dveh hrepenenj rodi nova zvezda, zato lepša in sijajnejša, ker je rojena iz ognja dvoedinega hrepenenja... Če po objetu odletita vsaka v svojo stran in se nikdar ne vrneta na cesto, kdo bi mislil o tem! Nevidna sladkost objema je postala telo, vsem vidno. Cilj življenja je izpolnjen. Zakaj ni ustvarjeno življenje, da bi živel sebi in za sebe; zato je ustvarjeno, da vzradošča vse in da rodi življenje za novo radost...

Med obema ljubečima človekoma je pa še stala ograja vrta.

Ni ji namreč še on povedal svojega imena in tudi ona mu ni še rekla, kako jo imenujejo.

Nekoč pa, ko je stala ob ograji, je on s hrepenječimi rokami razlomil ograjo.

Ustrašila se je Nataša tiste mogočnosti v njegovih rokah. On pa ji je povedal svoje ime.

Ko ji ga je povedal, je izginil iz nje-nega srca ves strah in se razpršila vsa

bojazen. In tedaj mu je tudi ona povedala svoje ime.

Grmel je oče Nataše, ko je zvedel, kaj se je zgodilo. Nad materjo Nataše, svojo ženo, je grmel.

„Kako si mogla pustiti iz oči najino hčer? Kako si mogla dopustiti, da je nepoklican človek razrušil ograjo vrta?“

Ona pa, žena njegova, je gledala v oči grmečemu možu.

„Kako naj jaz, s svojimi slabimi, ženskimi rokami zadržim tisto silo, katere ne zadržiš ti s svojimi silnimi, moškimi rokami? Ni je obdržala moja mati, niti tvoj oče, ko je zagorela v najinih srcih. Kako naj jaz, slaba ženska, ukažem s svojim ženskim jezikom tistim zakonom večnosti, da so jim zaprta vrata naše hiše, ko niti ti sam s svojim moškim, močnim glasom nisi silnejši od mene, ženske?“

„Jaz sem, ki je postavil zakon svojemu sadu,“ je grmel oče.

„Zakaj potem grmiš proti zakonom, od tebe postavljenim?!... S tistim zakonom

si oplodil mene, ženo svojo, da sem rodila hčer. Kako moreš sedaj nastopati zoper samega sebe? Ali nisva rodila svoje hčere zato, da živiva v nji večno življenje?... Ni naju združilo hrepenenje v eno celoto? Ni ravno tisto hrepenenje seme novemu življenju, ni ravno ono, ki prenavlja starajočo se celoto?“

„Ti govoriš z ženskim jezikom“, je grmel oče. „Govorila bi tako, ko bi šel jaz, kakor je šel tisti, ki je vzbudil novo življenje v najini hčerki?“

„Če bi govorila?... Zakaj bi ne govorila?... Oče mora biti, da vzbudi življenje, speče v materi. A ko ga vzbudi, kakšna je njegova dolžnost k vzbudivšemu življenju? Mati je, ki vrši še svojo dolžnost, a oče, on lahko gre, ako mu ni do tistega, od njega vzbujenega življenja, on lahko ostane, ako se želi zrealiti v novem življenju. Zakaj novo življenje je že stopilo na svojo cesto in ni mu potreben vodnik. Pravice staviti nezakonite zakone življenja nima nikdo. Življenje je sam svoj vodnik in sam svoj zakon.“

(Dalje prih.)

Mile Klopčič:

Evnuh se roti

(Motiv iz „Ši-Kinga“)

*Njega, ki me je sleparil,
za evnuha me ustvaril,
izročite ga gozdovom,
gladnim tigrom in volkovom!*

*Če se volk lopova brani
in življenje mu prihrani,
tja — na sever ga pošljite
in barbarom izročite!*

*Če barbaru se zastudi
in mu ne razpara grudi,
v peklo, v ogenj ga vrzite,
in skopljenca ga storite!*

*Jaz, Meng-Ce, ki sem to pesem zapel,
sem strt, ponižan, pobesnel
evnuh v cesarjevi palači.
Proklet, kdor me v evnuha je zaklel,
z bodalcem mu obisti bom preštel!*

Anton Kristan:

Nov program?!

Pred dobrim letom dni sem čital v chicaškem „Proletarcu“, da Josip Kitek v Ljubljani piše nov program za slovenske socialiste. Angelo Cerkvenik, Kitekov stanovski tovariš, je bil podpisan pod to novico. V izbranih navdušenih besedah je bilo povedano, da bo ta nov program nekaj posebnega... Josipa Kiteka poznam že dolgo vrsto let kot resnega trudbenika, sicer redkih besedi, ali zato vedno pripravljenega za delo in akcijo. Svoj čas je napisal nekaj v Naše Zapiske, iz česar je bilo slutiti, da

se peča precej s teorijo socializma in njeno aplikacijo na praktično življenje. Radoveden sem pričakoval, kdaj pride po Janezu Krstniku napovedano in blagoslavlano.

V tretjem letniku sarajevskega mesečnika „Radnički pokret“ (str. 18—24) — za januar in februar tekočega leta — je končno izšel članek „Poskus nasveta k novemu programu“.

V uvodu dokazuje autor, da „doseđanji veljavni program ni take koncepcije, da bi nas mogel tesno in nase prikle-

niti, za cilj nedvomno ogreti in — kar je najvažnejše — nezmoljivo voditi k cilju.“

Ni sicer povedano, kateri program — ali komunistično-dekalističen, ali Bernotovsko-socijalističen ali oni SSJ. —; po stavku, v katerem berem, da je avstrijski proletarijat šel l. 1926 v Linz, da pribije v novem programu nove pridobitve v svoje smernice, „čeprav mu je dotlej 37 let zadoščal program iz Hainfelda, in čeprav mu še „Komunističen Manifest po svojih neizpodbitnih načelih povsem odgovarja“ — bi sodil, da ima v mislih program SSJ. oziroma stari program jugoslovanske socijalno demokratične stranke. Po Kiteku naj bo novi program tak, da že sam „dvigne iz kapitalistično misleče čede sodobnosti proletarsko osebnost z neuklonljivo voljo, da iz hiteče zgodovine napravi logičen proces, ki mora neomahljivo voditi k socializmu.“

Kaj pa je program?

Načelna izjava, ki naj poda namen in cilj, potem okvir, v katerem se ljudje podobnih nazorov in teženj morajo udeleževati, in pot, po koji hočejo dospeti do začrtanega cilja.

Za delavstvo je menda točno povedano v znani načelni izjavi iz l. 1888 (Hainfeldski program), da ima delavska stranka stremeti za tem, da osvobodi ljudstvo iz okov gospodarske odvisnosti, da odstrani politično brezpravnost in da dvigne ljudstvo iz duhovne zanemarjenosti. Dejstvo, da so proizvodna sredstva v posesti posameznikov (skupin, družb itd.), pove, da pomeni takšno stanje politično „razredno državo“, ekonomično pa „naraščajoče uboštvo mas“. Prehod delovnih sredstev v skupno last celote delovnega ljudstva ne pomeni tedaj le osvoboditve delavskega razreda, ampak tudi izpolnitev zgodovinsko nujnega razvoja.

Jos. Kitek kaže sicer na važen problem, ki je vreden in potreben, da ga razčistimo, namreč na vprašanje: „demokracija“ in „diktatura“. — V citirani načelni izjavi je rečeno:

„Proletarijat politično organizirati, privesti ga, da bo svest svojega položaja in svoje naloge, pripraviti ga in obdržati ga duševno in fizično zmožnega za boj“ — to je

program delavske stranke, ki bo porabila za njegovo izvršitev vsa sredstva, ki so zato uporabljiva in ki bodo odgovarjala naravni pravni zavesti ljudstva. „Sicer pa se mora stranka ravnati v svoji taktiki od časa do časa po razmerah, zlasti po tem, kako delujejo nasprotniki“.

Res je od Komunističnega Manifesta, ki sta ga sestavila K. Marks in Friderik Engels preko „Kritike politične ekonomije“ do „Kapitala“ dolga pot, in razvoj gospodarstva ni miroval. Isto velja za dobo od Eisenacha, Erfurta in Hainfelda do Heidelberga in Linza, in kakor je bil Eisenach za nemško delavstvo l. 1869 potreben za tisto dobo, tako sta bila zgodovinska potreba Heidelberg za nemško in Linz za avstrijsko delavstvo l. 1926. Vse mora biti razvojno potrebno.

V praksi izvrševanem programu se pokažejo vrline in nedostatki. V praksi izvrševani program n. pr. avstrijske socijalne demokracije je obstal pred napadalno in destruktivno taktiko nasprotnikov-komunistov — v praksi neizvrševan in premalo poznan program jugoslovanske socijalne demokracije pa so zavrgli tisti, ki ga niso nikdar poznali in ne izvrševali...

Poglejte gibanje tistih, ki so za „diktaturo“ proti demokraciji? Kje je njih delo z ozirom na politično organizacijo, z ozirom na duševno zrelost in fizično sposobnost proletarijata za boj, ki ga čaka? Kje je njih sistematično politično, strokovno, gospodarsko in kulturno pripravljajno delo?

V strokovnih organizacijah „so“ za „ujedinjenje“, v kulturnih prav tako, ker računajo na „kapitalistično mislečo čredo“ (Kitek str. 19), ki se ne ume „v danih prilikah odraziti kot političen faktor svojih razrednih interesov“ (Kitek str. 18). Z gospodarskimi svojimi organizacijami pa gredo dosledno v meščanske „gospodarske zveze“, ker imajo zato svoje vzroke, bazirajoče na „diktaturi“. Ne upajo pokazati tega — pripravljajnega dela!

Mar naj bo nov program radi teh in njih „diktature“ in njih „klasne borbe“?

Kitek pravi: Večine, ki bi se nujno morala in mogla lotiti socijalizacije, procesa, ki vodi iz kapitalističnega v socijalističen gospodarski red niti ne bi mogla ustvariti nasilna re-

volucija, temveč le duhovna revolucija, „ako bi jo vodilo prepričanje, da imajo vsa vladajoča zla svoj izvor v privatni lastnini in z njo zvezani nameri profita po neizogibnem usuznjenu žive delovne sile enega, toda vse-kakor največjega dela človeštva.“

Kdo ustvarja duhovno revolucijo? Organizacijsko delo: v političnem, strokovnem, gospodarskem, socialnem in kulturnem oziru! Mar je duhovna revolucija mogoča pod vplivom fraz in sumničenja ter blatenja? Mar morejo duhovno zrevolucionirati množice obrekovanja in klevetanja?

V gibanju množic je ustvariti trdne, kléne organizacije! V organizacijah se morajo pojaviti voditelji z vero v delo in z nado na uspeh...

Zakaj ni doslej teh in takih organizacij? Pred svetovno vojno

je slovensko delavstvo, ki je prihajalo iz kmetije, šolala socialna demokracija — ali zadržati ga ni mogla, da bi ji tvoril potrebne kadre, ker sta ji odvzemala na eni strani Trst, na drugi Maribor in štajerska mesta ves količkaj izsolani obrtni proletarijat; rudar pa je imel predpisano naravno pol iz naših krajev v Leoben-Seegraben, na Westfalsko in v Ameriko... Inteligenci pa male razmere niso mogle nuditi eksistence. Za njo je borba za kruh bila še silnejša in je presegala njih moči. Od dr. Oražna dalje — vsi so omagali na poti, oz. so se že preje ognili poti, ki naj duhovno revolucionira „zanemarjene“...

Marks ima prav, ko trdi, da praktična uporaba marksizma zavisi povsod in vselej od zgodovinsko danih okolišnosti.

Prav je, če se razmišlja, če so te danes na Slovenskem tu za — nov program. Otvarjam s tem diskuzijo.

Ivan Molek, Chicago:

Trombonija

Pripovedka iz teh dni

V teh časih devetdeseterih čudes se je zgodilo tudi to, da je navihani Zemljan vtaknil svoj dolgi, zvedavi nos v deželo Trombonijo, ki ni na tem svetu. Vtaknil ga je tja in razgalil strahote, ki so prava sramota za vse civilizirano vsemirje. Brez pridržkov: takih podlosti še ni videlo vesolje.

Kako je Zemljan prišel tja in nazaj, je naša deveta briga. V dobi radia in Lindberghov je vse, tudi nemogoče, mogoče.

Ker Trombonija ni v Ligi narodov, ni v diplomatskih stikih z nobeno deželo tega sveta in torej ni od nas priznana, smemo brez strahu objaviti Zemljanov ekspoze. Objavljamo ga v pouk in svarilo vsem srečnim državljanom Zemlje, ki uživajo neskaljeno srečo že veke vekov. Naj jo uživajo milijone let!...

(Kaj mislimo o teh lopovščinah, povemo na koncu.)

Zemljan pripoveduje:

Ne vem, kak stari vrag me je nesel v Trombonijo, a ni mi žal. Zdaj vem nekaj več, in verjemite mi: čim več človek Zemlje ve, tem bolj ve, da nič ne ve.

V Tromboniji niso vsi ljudje ena sama družina kakor na Zemlji. niso vsi bratje in sestre. Mesto tega so Trombonci porazdeljeni v nekake slojne plasti ali

razrede (v naših slovarjih ni pojasnila) nazidane (v naših slovarjih ni pojasnila) nazidane piramidično. Na vrhu je mo-gočni despot (tudi te besede ni v naših slovarjih) po imenu Babo, pod njim je skupina ministrov, nato večja skupina velikašev in nižje padajo vedno širše plasti, zadnja plast na dnu, ki je največja, pa so bajtarji in proletarci. (Da, sam vrag naj to razume!) Vmes so pomešani še neki drugi stvori, ki so doma v dveh ali treh srednjih plasteh. — Ta čudna razdelitev prebivalstva Trombonije mi ne gre v glavo. Na Zemlji, kakor vsi veste, ne poznamo nobene razlike. Vsi smo ena plast in vsi smo despotje! (Trombonski despot pomeni vladarja.) Vsi smo delavci in delodajalci, vsi učitelji in učenci, vsi — a čemu bi vam to pravil, ko sami veste, kaj smo.

Nesrečni trombonski narod se deli, kot sem rekel, po nekih prokletih razredih. In kaj jih deli? Privatno premoženje! (Težko razumljivo, a morda vam bo jasno.) Pri nas, kakor veste, vsi delamo in vse, kar imamo, je naše, in — pa kaj bi vam pravil. V pogubljeni Tromboniji ni tega. Tam ni nič „našega“; tam je vse „moje“ ali „tvoje“. (Razumete?) Najlepše pa pride. Proletarci, ki so na dnu in katerih je največ, opravljajo vsa težja in koristna dela, imajo pa najmanj takozva-

nega premoženja. Oni nad njimi — trgovci, podjetniki, posestniki, špekulanti itd. (saj je vseeno, ker itak ne razumete) — delajo manj in imajo več. Oni na vrhu pa, ki nič ne delajo, imajo največ; ti imajo skoro vse.

Tako je v Tromboniji. Delaš ko stroj — nimaš nič! Ne delaš nič — imaš vse! — Razumite, pojmite, Zemljani, če morete!

A to še ni vse. Oni na vrhu uživajo vse to, kar oni na dnu izdelajo in pride-lajo, najnižja plast pa uživa — bedo in trpljenje. (Zaman iščeš tudi teh dveh iz-razov v naših besednjakih.) Kaj je beda? Beda je, kadar ti vsega manjka in ti nisi zločinec. Manjka ti, ker nimaš nič. Včasih delaš in takrat imaš malo; včasih pa ne smeš delati, dasi bi rad in čeprav nisi zločinec, in takrat ti vsega zmanjka. In ker ti zmanjka — recimo hrane, obleke, obuče in krova nad glavo (strašno!) — tedaj „trpiš“. To se pravi (pomislite do-bro): rad bi jedel pa nimaš kaj; zebe te in ne smeš na toplo; dež lije po tebi, a ne smeš pod streho! (Razumete zdaj?)

Zakaj je beda in iz te izvirajoče trpljenje? Vprašal sem Trombonca, ki je precej visoko in ime mu je Mrko. Nam-smehnil se je skrivnostno in mi rekel:

„Smešno vprašanje. Trpljenje je ve-dno bilo in bo v Tromboniji. Tako je za-pisano v našem pismu. Bolečina mora biti! Kako bi bili ljudje pametni, pokorni, ubogljivi in delavni, če jih ne bi nič bo-lelo? Trombonski narod ni srečen, ako ga ne tepemo tristokrat v letu z biči in petinšestdesetkrat s škorpionji. Naš na-rod ni zdrav, če mu ne puščamo krvi spredaj, zadaj in na obeh straneh. Lju-dje morajo in hočejo trpeti! Tako je v pismu. Trpljenje je tista magična sila, ki rodi plemenita čustva in dobra dela; to je tista mast... Trpljenje je absolutno po-trebno za vzorno življenje in večno izve-ličanje. (Nepojmljivo!) Kako naj bō dru-gače, če pa je tako zapisano v pismu in zapisali so bogovi? — Kdo si ti, ki še tega ne veš? Odkod si se priklatil v civiliza-cijo? Ali so še kje v zakotju vsemirja divjaki, ki ne poznajo trpljenja? Ako so, moraš to povedati našemu ministrstvu verstva in misijonstva (španska vas). Čas je, da se civilizirajo“.

Tako je govoril visoki Mrko in mene je zazeblo pri srcu. A nisem se izdal. Iz-vedeti sem hotel še več. Civilizacija —

pomislite, Zemljani! Napotil sem se k drugemu visočanu po imenu Krokodil. Majhen, mršav nestvor s kozjo bradico in z volčjimi očmi. Če bi se tak nestvor pokazal na Zemlji, odmah bi ga tirali pred psihopatičnega specialista, da mu pregleda „cortex“, tam pa sedi na visokem in gleda nate kot na črva — in ne smeš se smejati.

„Povej mi, visoki Krokodil, kdaj bo konec bede in trpljenja v Tromboniji? Mene zanima vaša civilizacija“.

„Čudno vprašanje. Kje pa vidiš bedo in trpljenje? V tejle palači? V drugih palačah? Mi ne trpimo! Pri nas je prosperi-teta!“

„Na vašem dnu — na dnu Trombo-nije — vidim trpljenje, vidim —“

Krokodil se je zakrohotal, da se je stresel obok.

„Na dnu!... Ne glej na dno! Mi ni-koli ne gledamo. In navsezadnje kaj pa je to? Trpljenje je normalno življenje za one na dnu Trombonije. Na dnu je tudi živina. Ali ne vidiš vola? Če ga ne vsekaš z bičem, ne stopa, ne vleče. In kam pri-demo, ako se bo kdo cmeril, češ da vola boli? Če pa oba stojita, vol in hlapec, je treba vsekati oba. Drugače ne more biti“.

„Hvala. Po tvojem mnenju torej ni konca.“

„Nikdar! Tako je v pismu.“

Šel sem k tretjemu, ki je še na vi-šjem. Piše se Porko in ima velik vamp. Zastavim mu vprašanje o trpljenju. Ali je res, da trombonska civilizacija ne more obstati brez človeškega trpljenja, vsaj človeškega? Ali je mogoče, da ljudje — trombonski ljudje — ljubijo trpljenje?

Porko se je namrdnil. Na kratko mi je dal razumeti, da on ne govori rad. Se ne izplača... Aha, sem si mislil, te že imam! V Tromboniji sem se naučil še to, da so vsi na vrhu silno lakomni na neko svetlo okroglo stvar iz zlate kovine. V trombonskem jeziku pravijo temu denar. (Teško je vse to pojasniti, pa potrpite, prosim!) Seveda sem se kmalu oborožil s to rečjo — kako sem dobil, je moja stvar — in začel sem „mazati“. Čim bolj sem „mazal“ tem bolj gladko so tekli je-ziki. (Trombonska beseda „mazati“ znači v tem slučaju, da jim stisneš v roko ko-šček zlata in potem se jim svetijo obrazi kot pozlačeni in iz ust se jim usipavajo besede kakor pri nas gumbi iz stroja. Na ta način pridobiš na svojo stran vse vi-

sočane v Tromboniji. Kajne, dragi moji, na Zemlji si ne morete misliti kaj takega!

Ko sem visokega Porka dobro „podmazal“, se mu je zasvetil obraz in zaupal mi je, da prihaja baš tiste dni nov „revivalij“ v Tromboniji. Nisem razumel (vi naravno tudi ne), ali on me je zagotovil, da bom razumel, ko vidim na lastne oči.

„Naše visočanstvo Babo je pravkar odredil revivalij, ko je bil informiran od svojih ministrov, da postaja trombonski narod spet bolan. Procesa pa ne boste razumeli, če ga ne gledate z naše strani,

zato vam dajem pravico, da opazujete revivalij iz višav, kamor sme stopiti noga samo onih, katere so izvolili bogovi, da odločujejo o usodi ljudstva.“

Tako mi je pel vampasti Porko kot bi sival orehe iz žaklja. Celo vikal me je. Čast! Taka je moč zlata v Tromboniji. Še danes ne vem kaj mi je hotel povedati — in še danes ne razumem procesa, ki sem ga gledal „iz višav“ po Porkovi milosti. Človek mora biti Trombonec, da to zapopade, ne Zemljan.

Kaj sem torej videl?

Oh, ljudje, ljudje — to niso ljudje!
(Dalje prih.)

Boris Kristan (Paris):

Narodna organizacija zadružnih prihrankov

V bližini zgodovinskega trga pariške bastilje, simbola francoskega prepodroda — revolucije; na boulevardu Bourdon-u, stoji palača z napisom: „Banque des Coopératives de France“, — to je banka francoskih zadrug. To je denarna matica onih, skoro dva milijona članov broječih francoskih zadrug, ki so v veliki večini članice francoske zadružne zveze („Fédération nationale des coopératives de consommation“).

Toda pred osmimi leti še ni bilo tega mogočnega zadružnega denarnega zavoda, takrat je bil le nezaten bančni oddelek pri velenakupni zadrugi (Magasin de Gros des Coopératives). Iz tega malega oddelka se je z ozirom na sklep mednarodnega zadružnega kongresa v Baslu, avgusta leta 1921 ustanovila mala banka zgornjega naslova, ki se je izredno hitro širila in krepila.

Danes razpolaga francoska zadružna banka z delniško glavnico v višini 14,265.000 frankov (ca. 30 milijonov Dinarjev). Je ustanova francoske zadružne zveze, in samo zadruge, članice navedene zveze postanejo in so lahko njeni delničarji. Banka francoskih zadrug pa ne izplačuje nikake dividende, edina kapitalizacija delniške glavnice so 6% obresti v korist delničarjev — to je zadrug. Upravni odbor in nadzorstvo izbere vsakokratni kongres francoske zadružne zveze. Glavni ravnatelj tega denarnega zavoda je znani zadružnik Gaston Lévy, ki je kakor znano tudi tajnik odseka za banekarstvo pri Mednarodni zadružni zvezi. (Alliance Coopérative Internationale)

Banka zaposluje 162 uradnikov v centrali in svojih rednih podružnicah, ki se nahajajo v: Paris-u, Donai-ju, Chateau-Thierry-ju, Nancy-ju, Lyon-u, Limoges-u in Bordeaux-u. Enako se poslužuje zavod svojih 1.025 „korespondentk“, to so razne zadruge, ki so obenem vplačilna mesta tega velikega zavoda francoskih zadrug.

„Banque des Coopératives de France“, se bavi z vsemi panogami bančnih poslov. Med drugim je gotovo zelo zanimivo visoko število tekočih računov:

šestdesettisoč.

Treba je vedeti, da se francoske zadruge močno razlikujejo od naših, bistven razloček leži v tem, da jih je mnogo, toda te francoske zadruge so majhne, slabe, bolje rečeno šibke. Za čudo pa je stanje hranilnih vlog z ozirom na to dejstvo zelo visoko. Navedena banka ima preko 143.000.000 frankov hranilnih vlog (ca. 300 milijonov dinarjev). K nazorni sliki velikosti prometa francoske zadružne banke služi dejstvo, da je njen dnevni denarni dotok potom poštnočerkovnega urada v Parizu v višini dveh milijonov frankov.

V zgornjih odstavkih leži ustroj in uspeh te zadružne banke; toda glavno vprašanje obstoja sličnega zadružnega zavoda pa obstoji v nalogah oziroma v ideji, kateri naj tak zavod služi. Banka francoskih zadrug si je zadala nalogo, ki se deli v dve točki: v službo banke francoskim zadrugam in drugič, pomen zadružne banke z ozirom na mednarodno zadružništvo. — Z ozirom na francosko za-

družno zvezo si je zadal zadružni bančni zavod tri glavne smernice notranjega zadružnega gospodarstva:

a) Ustvariti organizem, ki naj služi k koncentraciji zadružnih prihrankov in nuditi svojim zadrugam popolno bančno postrežbo.

b) Nuditi velenakupni zadrugi in ostalim potrebnim zadrugam bančne kredite na kratke dobe, katere potrebujejo, in obenem nadzorovati njihovo uporabo.

c) Ugodno naložiti oziroma plasirati obligacije svojih zadrug ter jim s tem preskrbeti kredite na dolge dobe, katere rabijo za svoje investicije.

Pod temi pogoji je mogoče, oziroma potom močnih zadružnih bank je na ta način edino mogoče ustvariti novo, zdravo zadružno industrijo — kajti zadružna industrija mora imeti za podlago zadružni kapital. — Tako se je francoski zadružni zvezi, oziroma njeni velenakupni zadrugi (M. D. G.) posrečilo ustvariti mlado zadružno industrijo; ona ima tvornico čevljev, konserv, čokolade, salam, etc. etc. V zadružni koncern „Banque des Coopératives de France“ spadajo velika solišča v Eiuville-u, več klavnic in sličnih naprav; tako si je ustvarila navedena zadružna organizacija svojo lastno industrijo, potom katere bo edino mogoča borba proti velekapitalizmu.

Velik pomen pa ima ta banka tudi z ozirom na mednarodno zadružništvo; že dolgo se bavi Mednarodna zadružna zveza z namenom ustanovitve Mednarodne zadružne banke, ki naj bi bila neka centrala vseh zadružnih bank sveta, potom katere bi se ustvaril nov kapital — lastnina vseh — zadružni kapital. To je nekaj praktičen kolektivizem. Tudi francoska zadružna banka si je nadela nalogo, da pospešuje idejo mednarodnega zadružništva, ona posreduje občevarje francoskih zadrug z onimi v Nemčiji, Angliji, Avstriji, Češki in drugih državah. Njen promet z zadrugami navedenih držav je znašal v preteklem poslovnem letu 46,278.000 frankov, kar je vsekakor lep uspeh na poti k mednarodnemu poslovanju zadružništva.

Kot zelo dobra ilustracija razvoja francoske zadružne banke služi pregled vsot denarnega prometa. Leta 1922 je znašal denarni promet 2 milijardi, v lanskem oziroma zadnjem poslovnem letu pa preko 10 milijard frankov — kar znači

približno 22 in pol milijard dinarjev. In to v šestem letu obstoja.

Taka je slika ene izmed zadružnih bank ustanovljene po sklepu bazelskega kongresa Mednarodne zadružne zveze leta 1921. Tudi v drugih deželah imamo zadružne banke, ki so enako članice mednarodne zadružne zveze. Te so:

V Nemčiji:

Bank der Arbeiter, Angestellten und Beamten, A. G. Berlin S 14.

Wallstrasse 6.5

Kapital RM 4,000.000.—.

Rezerva RM 650.000.—.

vloge 30. IV. 1927 RM 43,000.000.—.

Podružnice: Bremen, Breslau, Dresden, Frankfurt a/M. Hamburg.

Plačilna mesta: 17 (podružnice Splošne nemške strokovne zveze).

V Avstriji:

Arbeiterbank A. G. in Wien,

Wien II. Praterstrasse 8.

Kapital Sch 2,500.000.—.

Rezerve Sch 700.000.—.

Vloge . Sch 30,000.000.—.

Podružnica: Wien V.

Plačilna mesta: 7 (podružnice avstrijske velenakupne zadruge).

V Palestini:

The Worker's Bank Ltd.

Tel Aviv (Palestine).

Kapital £ 100.000.—.

Na Češkem:

Všeobecná Družstvení banka,

Praha II. Bředovská 4.

Podružnice: Brno, Mor. Ostrava.

V Belgiji:

Banque Belge du Travail;

Gand, 1 rue des Foulons.

Kapital 10,000.000.— frankov.

Rezerva 7,500.000.— frankov.

Podružnice: La Louviere, Mons, Charleroi.

V Švici:

Schweizerische Genossenschaftsbank.

St. Gallen, in

Bank der Gewerkschaften und Genossenschaften, Basel.

V SHS:

Zadružna banka v Ljubljani.

Kapital 5,000.000.—.

Rezerve 400.000.—.

Vloge 13,500.000.—.

V Bulgariji:

Centralna zadružna banka v Bulgariji,
Sofija.

Kapital 100,000.000.— levov.

Rezerva 16,000.000.— „

Vloge 78,000.000.— „

V Litvi:

1. Latvijas Tautas Banka.

(Litvanska ljudska banka.)

Riga — Brivibas iela 24.

2. Zadrūzna transitna banka. Riga.

Ustanovljena od ruske zadrūzne banke.

V Rusiji:

Ruska zadrūzna banka.

Moskva, 3, Iljinka.

Kapital 30.000.000.— zlatih rubljev.

Podružnic ima 61; uplačilnih mest v Rusiji ima navedeni zavod 836. To je obnem največja zadrūzna banka na svetu. Ruska zadrūzna banka ima v Londonu svojo lastno afilacijo, ki posluje kot samostojna banka pod naslovom:

The Moscow Narodny Bank Ltd.

London W C 1; 300 High Holborn.

Kapital £ 1.000.000.—.

Rezerve £ 85.000.—.

Podružnice: Paris, Berlin, New York.

Enako je že omenjena „Zadrūzna transitna banka“ v Rigi afilijacija ruske

zadrūzne banke. To je edina ruska banka, ki sicer ni članica Mednarodne zadrūzne zveze, toda pošilja na zborovanja svoje opazovalce.

Navedene zadrūzne banke niso nikakor vse, to so le one, ki so članice bančnega odseka Mednarodne zadrūzne zveze. (Comité international bancaire coopératif.) Mnogo je socijalističnih zadrūžnih bank, ki pa še niso članice mednarodne zadrūzne zveze, tako da predstavlja zadrūžni kapital gotovo dvakrat tako veliko moč kot je razvidna iz zgornjih podatkov.

„Zrno do zrna pogača — kamen do kamna palača“, tako se stvarja nov kapital, zadrūzna moč — koncentracija ljudskega premoženja, sila, ki bo dovolj močna da sprejme boj svetovnega velekaipala — splošnega izkoriščanja. Kakor v zdravilstvu strup proti strupu, tako se mora postaviti za prosep zadrūžnega gospodarstva — kapital proti kapitalu!

L I S T E K

Kulturne razstave. V aprilu je bilo otvorjeno dvoje razstav mednarodnega značaja: na Dunaju razstava „Žena in otrok“, v Kölnu ob Renu pa „Pressa“, razstava razvoja svetovnega tiska. Prva naj nudi vpogled v odnose žene ozir. matere do otroka, njen položaj v posameznih državah, njeno delo, skrbi, njeno poslanstvo, gospodinjstvo itd. Od zibke Eskimov do knežjih postelj, od egipčanskega pohištva do najnovejših in najmodernejših stanovanj, od najprimitivnejših početkov „oskrbe“ matere in žene sploh do najmodernejših porodnišnic itd. vse je tu razstavljeno, popisano ali pokazano na diagramih itd. Dunajska občina sama je razstavila na 1000 m² veliki steni slike iz svojih ustanov za matere in deco. — „Sedmi svetovni veselili“ — tisku — je pa v „Kelmorajnu“ na razpolago skoro pol milijona m². Tu je predočen ves razvoj tiska, od

prvih časopisov, ki so jih imeli Kitajci do največjih in najbolj razširjenih ameriških in angleških listov, od prve knjige, pisane z gosjim peresom do najmodernejših in najelegantnejših natiskanih knjige, od prvih začetkov pisave, vžgane v opeko preko Guttenbergovih poizkusov tiska do največjih stavčnih strojev itd. Tu najdemo liste vseh narodov, za vse sloje, od najmanjših do največjih tako po velikosti, obliki in razširjenosti. So tu razstavljeni razni arhivi iz Dunaja, Berlina in Pariza. Je tu list, ki izhaja vsakih sto let le enkrat. itd. itd. — Na Češkoslovaškem pripravljiva Masarykov ljudskovzgojni inštitut državno razstavo ljudske vzgoje, ki se vrši od 1. do 23. decembra t. l. v Pragi. — V Italiji bo pa v Rimu otvorjena 28. oktobra 1928 velika zadrūzna razstava.

Prvi spomenik Lassalla so odkrili 6. maja t. l. pred fasado Winarskyjevega dvora na Dunaju. Ob šestdesetletnici dr. W. Ellenbogna je soc. dem. okrajna organizacija v Brigittenanu (XX. dunajski okraj) sklenila, da počasti svojega voditelja z Lassalovim spomenikom. Spomenik je napravil italijanski kipar — izgnanec fašizma — Mario Petrucci. Predstavlja Lassalovo glavo v nadnaravni velikosti na podstavku, podobnemu obelisku.

Spomenik F. Ebertu. Na naročilo organizacije „Reichsbanner“ je izdelal prof. Hötger spomenik prvemu predsedniku nemške republike Ebertu, ki je bil slovesno predan javnosti 27. maja t. l. v mestu Hörde v Nemčiji. Spomenik je postavljen v vrtni okolici in kaže na monumentalnem podstavku iz kamena v bron vilito mrtvaško masko pok. vodje nemške socialne demokra-

cije. Spodaj so vklesane besede, po katerih se je Friedrich Ebert ravnal: „Blagor ljudstva je moj življenski cilj.“ (O s. Ebertu glej „Pod lipo“ I. II. str. 42).

Voltaire (21. XI. 1694—30. V. 1778). Koncem minulega meseca se je spominjal ves kulturni svet 150-letnice smrti enega največjih borcev za človeške pravice v predrevolucijski Franciji Voltaire. Voltaire se je boril proti gnilim razmeram, ki so vladale po smrti Ludvika XIV. v Franciji. Bičal je versko nestrpnost in fanatizem v nešteto dramah, romanih, pesmih, letakih, filozofskih in zgodovinskih spisih. Prebil je mnogo let po raznih dvorih, zlasti v Nemčiji. Bil je eden največjih ljudi svoje dobe. Kot prosvetlencec in svobodomislec je pripravljaval veliko francosko revolucijo, ki je pa ni doživel.

60-letnica Delavskega izobraževalnega društva v Brnu je bila proslavljena na Binkošne praznike (27. in 28. maja). Obenem je bila proslavljena tudi 60-letnica brnske socialne demokracije, kajti v šestdesetih letih minulega stoletja so bila delavska izobraževalna društva edina možna organizacijska oblika za delavsko gibanje. Ob tej priliki so se vršile v Brnu velike slavnosti in „brnski okrožni delavski dan“. Udeleženih je bilo 1000 avstrijskih delavcev iz dunajskega okraja Ottakring. — Brnsko društvo je bilo eno prvih delavskih izobraževalnih društev. (O njih glej več v knjigi: A. Kristan: „O delavskem in socialističnem gibanju na Slovenskem“).

Louis Adamič. Med našimi rojaki v Ameriki je literarno zelo zanimiva osebnost 29 letni Louis Adamič, urednik in žurnalist v Los Angeles (Kalifornija). Doma je v stari graščini Praproče blizu Grosuplja na Dolenjskem. Po končani ljudski šoli se je šolal v Ljubljani na gimnaziji, kajti stariši so hoteli Lojzeta za duhovnika. Sam piše: V tretjem razredu sem padel. Očetov up pa še ni šel po vodi, in sili me nekam k jezuitom. Tedaj sem rebeliral in pobegnil od doma v 13. letu. Zatekel sem se k oddaljenemu sorodniku: župniku pri Kočevju. Tam sem bil nekaj tednov, jedel in spal zastonj ter čital. Fajmošter se me kmalu naveliča in pošlje domov. Danes je že mrtev. Doma je bil problem: kam z Lojzekom? Sugeriral sem: Pošljite me v Ameriko. Dobra iznebitev! Malo prej sem čital Alešovčevu „Ne v Ameriko!“ in takrat sem sklenil: Moram v Ameriko! — Tukaj je šlo običajno. Različna dela, domotožje, pomanjkanje... To običajnost pa je nenadoma pretrgala — vojna. Amerika je šla v vojno. Brž sem šel v armado in ostal tam ves čas vojne in še eno leto po vojni. V armadi je bila šola. Tam sem se temeljito podkoval v angleščini in dobil pojme o pravem življenju. Ko sem zapustil armado, sem se klatil kot delavski „hobo“; prepotoval 15 držav Unije, Mehiko, Panamo, Havaj itd. Končno ostal v južni Kaliforniji. Dobil delo reporterja pri angleškem dnevniku v Los Angelesu. Pustil delo. Šel k drugemu listu. Odslovljen. Poskusil z delom v pristanišču. Štrajk, unija I. W. W. (neke vrste „revolucionarni“ sindikalisti). Študiranje socializma, vstop v stranko, socialistična agitacija... Kmalu pa sem tudi to opustil. Začel sem prevajati iz slovenskega v angleško leta 1923. Prvi prevod: „Cankarjev „Bebec Martin“ pričben v „The Living Age“. Uredniku te revije, dr. Victor Clarku so se Cankarjeva dela dopadla, in ko je bil na obisku v Kaliforniji, me je obiskal osebno in prosil, naj še prevajam iz Cankarja in druge slovenske literature. Sledili so prevodi Lovro Kuharja, Vitomir F. Jelenca, Zofke Kveder, Alojz Kraigherja, F. S. Finžgarja, Iso Velikanoviča, Milan Ogrizoviča in mnogo Cankarjevih; poleg tega prevodi raznih člankov iz slovenskega, hrvaškega in češkega; objavljeno v treh ali štirih magazinih. Nato prevel Cankarjevega „Hlapca Jerneja“, ki je bil objavljen v „Prosveti“ in kasneje v New Yorku izdan v knjigi (do danes razprodanih 3500 izvodov). Pri Haldeman-Julius v Girardu, Kans., sem izdal knjižico jugoslovanskih pregovorov, ki je izšla v njegovi prosluli zbirki „Little Blue Books“. Pri njem je še rokopis štirih Cankarjevih novel, ki tudi izidejo kot zvezek omenjene biblioteke. V rokopisu imam še sledeče prevode: Finžgar: „Pod svobodnim solncem“, Cankar: „Šimen Sirotnik“, Novačan: „Vaški Cyrano“ in nekaj

krajših; vse to čaka založnika. To je vse glede prevodov. Originalna angleška dela: dolga vrsta esejev in razprav kritično-filozofskega značaja v Haldeman-Juliusovini revijama „Monthly“ in „Quarterly“ ter v Menckenovi reviji „The American Mercury“. Spisal sem daljšo novelo in pravkar pišem drugo iz življenja Jugoslovancev v Ameriki z naslovom „Bohunk“. Zasnopal tudi kritično delo o — Jezusu. Sem literarni urednik in kritik pri manjšem tedenskem magazinu v Los Angelesu, pišem za dnevnik in filmske publikacije ter kratke povesti in novele za razne magazine. Največ pišem iz vojaškega in delavskega življenja, to, kar sem skusil sam. Vsega skupaj sem do danes napisal okrog 30 kratkih povesti. To je vse.

William D. Haywood. 18. maja t. l. je umrl v Moskvi eden znanih ameriških delavskih voditeljev, ki je živel najviharnejše življenje v zgodovini delavskega pokreta Združenih držav. Rojen 1. 1869 v Salt Lake City-u, sin rudarja, je postal tudi sam rudar. Že v mladosti se je začel boriti za pravice rudarjev. Postal je kmalu voditelj rudarske organizacije W. F. of M. Vodil je znane velike stavke v Coloradu, Utahu in dr. in dosegel za rudarje nekaj pravic. Znan je postal l. 1906 po umoru bivšega guvernerja v Idaho, Franka Stenneberga. Bil je aretiran z drugimi voditelji rudarjev ter soočten umora. Vse delavske organizacije so protestirale proti tej aretaciji, ali z dvema tovarišema je ostal nad leto dni v ječi. Med tem je bil imenovan za kandidata socialistične stranke za guvernerja v Coloradu in dobil v ječi 20.000 glasov. Pri razpravi, kjer jih je zagovarjal znani zagovornik Clarence Darrow, so bili vsi trije oproščeni. Deloval je v socialistični stranki, ali ta se mu je zdela premalo radikalna. Pred vojno je bil tajnik že druge strokovne organizacije I. W. W. Med vojno so ga radi protivojne agitacije vlačili po zaporih in l. 1929 je bil obsojen na 20 let ječe in 10.000 dolarjev kazni. Bil je kmalu proti poroštvu I. W. W. oproščen. Kmalu je pobegnil v Rusijo in načelival tu nekaj časa ameriški koloniji v Kuzbasu. Letos je v Moskvi umrl.

Ant. Adamič: Znanci. Črtice. V Ljubljani 1928. Cena Din 24.—. Urednik glasila slov. uradnikov, Anton Adamič, je zbral najboljše svoje povestice in črtice, ki so izhajale svoj čas po raznih slovenskih časopisih in jih izdal pod imenom „Znanci“. Res so znanci: Petrin in Kovač, eksekutor Peter, France in Lojze, Janez in Marko itd. itd. Prav vse poznamo. — Lepi Adamičevi zbirki želimo mnogo čitateljev in seve tudi — kupcev, kajti izdal in založil jo je autor sam. Natisnila pa jo je prav lepo Blasnikova tiskarna.

Gustav Strniša. Dedek-Jež. Pesmi za mladino. Ilustriral grafik Justin: Cena Din 12.—. — „Domači prijatelj“, ki se zelo lepo razvija in postaja vedno simpatičnejši časopis za naše družine, je izdal to mično zbirko pesnika Strniše. V nji je nekaj prav lepih pesem, ugodnih popevčic. Želeti pa bi bilo sicer več autokritike. Za naše malčke tudi še dobro ni — zadovoljivo. Justinove slike in crteži so izborni. Priporočamo.

Dragiša Lapčević, prvak med voditelji delavskega ljudstva v Jugoslaviji piše o delu Antona Kristana (O delavskem in socialističnem gibanju na Slovenskem) v reviji Radnički Pokret str. 152 sledeče:

„Drug Kristan pokazuje veliko djelatnost. Praktično on s uspehom radi na zadržanom po-

kretu, tako potrebnom i tako korisnom; putem štampe radi vrlo plodno na redaktiranju kalendara i lepoga časopisa „Pod Lipom“; uz to i štampanjem vrlo lepih priloga. Medjutim, vrlo veliki je uspeh pokazao ovom knjigom u kojoj je izložio istoriju radničkog pokreta u Sloveniji od 1848 do 1896 godine obuhvatajući na taj način najmanje poznati period našega pokreta.

Drug Kristan nas je tom istorijom zadužio, jer tek iz nje saznajemo početke našega pokreta u toj pokrajini i njegovo dalje razvijanje; a to je saznanje vrlo potrebno u svakome pogledu, osobito tada, ako hoćemo da razumemo izvjesne pojave u sadašnjici i da im potražimo objašnjenja u minuloj istoriji pokreta.“

Navodila za snovanje delavskih podpornih fondov v obratih. Izdala Delavska zbornica v Ljubljani. Str. 48. — V naši državi se zakon o zavarovanju delavcev ne izvaja popolnoma. Vlada, ki bi morala že s 1. julijem 1925 kot najkasnejšim rokom na podlagi zgoraj omenjenega zakona uvesti za vse obrtne in tovarniške delavce zavarovanje za slučaj onemoglosti, starosti in smrti, tega še do danes ni uvedla. Enako je z zavarovanjem zoper brezposelnost. Zakaj tega vlada ne stori, je vsem znano. Vsled delavčeve nemoči je nastala pri nas socijalna reakcija, ki jemlje delavstvu korak za korakom vse pridobljene pravice. Zato je izdala Delavska zbornica za Slovenijo gorenjo knjižico, da dá inicijativo za ustanavljanje delavskih podpornih fondov v naših obratih, ki naj bi jih varovale tudi kolektivne pogodbe. V te fonde bi morali vplačevati tudi delodajalci. Delavci naj bi v te fonde vlagali tedensko gotove zneske, enako tudi delodajalci in denar naj bi se zbiral za delavce kot nekaka hranišna vloga, koje dvig bi bil mogoč v glavnem v slučaju menjavanja službe, brezposelnosti, doživetja gotovega števila let (starost) ali dolgotrajne bolezni (onemoglost). Le manjši del tega denarja bi ostal v splošnem podpornem fondu, iz katerega bi se delile podpore najpotrebnejšim. — V brošuri so formularji za pravila in organizacijo teh fondov, tabele in razni statistični podatki, ki naj delavstvu ponazorijo potrebnost snovanja fondov in ki mu bodo tudi sicer v vsakem oziru koristili.

Dr. Stev. Z. Ivanič: Ishrana čoveka sa fiziološkog i socialnog gledišta. Beograd, 1927. Izdaje centr. sekretarijata radničkih komora. Str. 236. Cena ?. — „Prehrana prebivalstva je tudi važno merilo ekonomskega razvoja in kulturnega napredka posameznih dežela. Kakor sta se z izpremembo sredstev za produkcijo, stopnjema izpreminjala ekonomski red in družabni položaj posameznih razredov, tako se z izpremembo načina produkcije menja tudi način prehrane. In kapitalističen družabni red nima le svojega načina produkcije, nego celo tudi svoj način prehrane. Ta način prehrane postaja fiziološka potreba baš vsled izpremenjenih delovnih pogojev.“ To naglašja avtor v uvodu (str. 5 in 6). In ker velja isto še v večji meri za delavstvo, želi avtor vse odnošaje med prehrano in človekovim razvojem, razčistiti. — Delo je razdeljeno v tri dele: 1. Ishrana; 2. Namirnice za ishrano in 3. Ishrana sa socialnog gledišta. V prvem delu so podani vsi pojmi o prehrani kot taki, o telesu in vplivu prehrane na njeega razvoj, kemijska analiza prehrane itd.. V drugem

delu nas seznanja pisatelj z vsemi najrazličnejšimi živili, njih kemijskimi sestavinami in njih koristnostjo ozir. škodljivostjo za človeško telo. V zadnjem delu se bavi avtor s prehrano z ozirom na razne nalezljive bolezni (malarija, tuberkuloza), dalje s potrebo prehrane v razni človeški starosti, za razne poklice, v raznih dobah itd.. V delu je zbranega mnogo gradiva, ki bo lahko služilo tudi za razna poljudna predavanja, ki bi jih baš o tem predmetu prav potrebovali.

O problemu emigracije i imigracije i o međunarodnim sporazumima za njegovo uredjenje od Dušana M. Jeremića. Beograd 1928. Izdanie Centralnog Sekretarijata Radničkih Komora. Str. 80. — V tem delu nas pisatelj seznanja z izseljeniškim vprašanjem. Bavi se z vsemi konferencami, kongresi itd., ki so razpravljali o tem vprašanju ter objavlja na kratko in s potrebno kritiko njih sklepe in rezolucije. Enako poroča o vseh konferencah, ki se še bodo vršile in o razpravnih predmetih na njih. Objavlja razne statistike o emigraciji Jugoslovanov v razne, glavno preokeoceanske, države ter jih primerja z drugimi državami. Dalje priobčuje dogovore vseh držav o izseljeniškem vprašanju, razne konvencije o delovnih razmerah in socijalno-politične dogovore. — Spis bo našim izseljencem in vsem onim, ki se bavijo z njih vprašanjem dobrodošel.

IVERI:

V Enotnosti št. 22. od 1. jun. 1928 beremo: Tiskovina „Socialdemokrat“ piše v številki 4, stran 31:

„Ko je dekalistični voditelj Kuhar iz Guštanja kot podjetniški zastopnik na skupščini imel v rokah odločitev (če bi glasoval z rudarji, bi imeli ti večino) je njegovo glasovanje za podjetnike branil dekalist Šober z besedami: „Je pa le dobro, če imamo med podjetniki sodruga, ki nam izda, kaj se tam dela.“ No, Šober ni naiven, pač pa so naivni vsi, ki mu slepo zaupajo...“

Priznavam, da je ta odstavek zelo spretno pisan in da je na tako dvorezno past silno neprijetno odgovarjati s kakršnokoli izjavo, ako se upošteva, da sicer nisem „voditelj“, pač pa sodelujem v razrednem gibanju na eni strani, na drugi pa, da sem nameščeneec v kapitalističnem podjetju in si z delom služim svoj kruh. Ako bi ne bilo Šoberjeve opazke, v katero pa ne verjamem, bi molčal, kakor je molčal tisti, ki je tri leta sedel v parlamentu v Belgradu in vlekel dijete poslance, ne da bi bil kdaj izvoljen, smatrajoč se pri tem za stroj, kakoršnih ima današnja človeška družba žalibog mnogo in za katerega se je smatral tudi dotični parlamentarec vso dobo treh let. Socialdemokrati se borijo proti sistemu, ki vstvarja take stroje in zatorej sem mislil, da ostane brez odmevov v medsebojnih odnošajih. Rudarji pa me razumejo.

Naznaniti moram tudi, da nisem zastopal na glavni skupščini sebe kot podjetnika, kar bi si lahko bralec gornjega odstavka v „Socialdemokratu“ mislil, ampak da sem kot nameščeneec moral zastopati jeklaro Jurija grofa Thurna na Ravneh in glasovati, kakor mi je bilo naročeno. L. Kuhar.

Beograd:

Tu se je vršil nedavno prvi kongres Saveza socijalistične omladine Jugoslavije, ki ima v svojem programu razen duševne vzgoje kot namen tudi ustanavlja-

nje posebnih športnih sekcij. Pozdravljamo tega novega delavca na delavskem kulturnem polju, ki naj z že obstoječimi kulturnimi in športnimi organizacijami („Svoboda“) pomaga telesno in duševno dvigniti našega delavca.

Prof. dr. Julius Tandler:

Ljudsko zdravje in delavski šport.

Ze v klasični starodavnosti pridobljeno znanje, da za obstoj kakega naroda niso potrebni le odlični možgani, marveč tudi zdrava telesa, je tekom zadnjih desetletij slavilo zopet svoje vstajenje. Pri tem ne mislimo le na vsled splošne vojaške dolžnosti potrebno telesno stanje vojaka, nego tudi na zdravje vseh, brez ozira da-li bodo nosili orožje ali ne.

V naši avstrijski republiki, ki bo, kakor upamo, obvarovana v prihodnjosti vseh vojn, pridobiva misel, da ohranjuje šport, seveda pametno gojen, človeka zdravega in delazmožnega vedno več pomena. Prav posebno je pa treba pozdraviti, da je delavstvo uvidelo, da je pomembno poleg duševnega in ročnega dela, ki utrujata človeka, še osvežujoče gibanje telesa v prosti naravi. Ono je edino, ki deluje odvrtaajoče ter varuje človeka pred celo vrsto boleznimi in brez dvoma deluje proti obema ljudskima kužnima boleznima: proti tuberkulozi in pijančevanju. Tako bo postal šport kot šport množic iz momenta, ki je pri posamezniku za ohranitev zdravja gotovo važen, splošen, naseljenjsko-politično važen faktor. In ravno ona vrsta telesnih

vaj, ki ji ni za brezumni pohlep po rekordih in ki zahteva povprečne zmoglosti mase, kakor jo goji danes delavsko športno gibanje, je določena v to, da pospešuje in izboljšuje splošno zdravstveno stanje našega delavstva. Šport je izvabil našo mladino v najobčutljivejši starosti iz gostilen v prosto naravo, je ni le telesno utrdil, marveč tudi duševno okrepil ter je omejil uživanje alkohola v veliki meri z predvsem pri mladini. V na široko razpredenem in vodenem boju proti alkoholu predstavlja naša abstinenčna in športno se udeležujoča delavska mladina jedro, in kdo vé, koliko brezposelnosti, koliko rodbinske nesreče, ki izvira edino in samo iz alkohola, bo že iz tega vzroka pristaš in pospeševatelj telesnih vaj.

V teh in mnogo drugih ozirih pomeni šport eno od najmočnejših pomožnih sredstev pri ohranitvi zdravja celega naroda. Kdor hoče ostati zdrav in delazmožen, naj goji šport; kdor je odgovoren za blagor in gorje naroda, ta naj pospešuje šport v vseh panogah in smereh. V okom priti je boljše kot zdraviti!

VI. občni zbor Delavske športne in telovadne zveze v Ustju nad Labo

se je vršil od 7.—9. aprila t. l. v Karlovych Varech ob udeležbi 177 delegatov. Bil so na zboru navzoči zastopniki Socijalistične Internacionale za telesno vzgojo s. Wildung iz Berlina, dalje zastopniki Zveze D. T. J. Č. iz Prage, zastopniki nemške telovadne in športne zveze, nemške socialne demokracije in njenih sestavnih delov, strokovnih organizacij in delavskih pevcev. Iz poročil o delovanju Zveze je razvidno, da združuje telovadno gibanje nemških sodrugov v češkoslovaški republiki 631 društev z 42.552 člani. V referatu o bodočih nalogah je tajnik Zveze s. Müller naglašal, da je potrebna glavno temeljitejša

vzgoja tehničnih in organizacijskih delavcev, da je treba bolj skrbeti za telesno vzgojo mas, da se je treba boriti proti športnim odsekom, ki jih ustanavljajo pri tovarnah ter industrijskih in trgovskih podjetjih uprave teh zavodov, dalje da naj se poslužuje v propagandne svrhe v večji meri radija in filmov. Razpravljalo se je dalje o II. zvezinih slavnostih, ki se pripravljajo v l. 1930 v Ustju n/Labo. K tej točki je došlo 29 predlogov. Sprejeti predlogi izražajo sklep: pripravljati združenje nemških delavskih telovadcev, kolesarjev, pevcev in turistov „Naturfreundov“ v eno organizacijsko celoto; delovati za to, da postane otroški

časopis „Ringelreihen“ res obvezen časopis za deco in upeljati prostovoljen članski davek (Kč 5.—) v prospah stavbe Zvezinega doma. Članstvu je bilo naročeno, da naj posveti večjo pozornost kroju in sprejeti so bili posamezni predlogi glede telovadne obleke in kroja za vse telovadne panoge. Dosedanji članski prispevek je bil zvišan iz Kč 0.60 na Kč 1.20 mesečno. Iz povečanih prispevkov bo imelo članstvo tudi zvišane ugodnosti. Iz poškodbenega fonda je bilo lani izplačanih Kč 62.422.—. Iz zvezine blagajne se plačuje vsem delegatom na rednih občnih zborih vožnja, dnevno Kč 30

za prehrano, prenočišče ter izguba na za-
služku. Karlovarski zbor je stal Zvezino
centralo skoro Kč 60.000. — Ivoljen je
bil skoro povsem stari odbor. Zbor se je
pečal tudi z vzgojo mladine. Na novo so
bili ustanovljeni skavtski odseki, imeno-
vani „Rdeči Sokoli“ („Rote Falken“), po
vzoru avstrijskih delavskih skavtov.
Predlog za izdajanje lista za naraščaj je
bil zaenkrat odložen z dnevnega reda. Pri
zadnji točki je bil odklonjen z veliko ve-
čino predlog 37 komunističnih delegatov,
da se Zveza udeleži praške „Spartakijade“
ter mednarodne komunistične Šparkijade
v Moskvi. — n.

Iz mednarodnega delavskega telovadnega in športnega gibanja

Sport in volitve v Nemčiji. Centralna komisija za delavski šport in telesno vzgojo je za minuli volilni boj napravila sledeči sklep: Predstoječe volitve za državni zbor so za celotno delavstvo tako pomembne, da se morajo vse sile uporabiti za volilni boj. Vse prireditve, ki bi mogle delo za volitve motiti, zlasti posej volilnih shodov in zborovanj, se ne smejo vršiti. Centralna komisija naroča zato svojim zvezam, da naj v času od 20. aprila do 20. maja t. l. opustijo vse prireditve, ki bi mogle večje množice ali pa funkcionarje odtegniti od volilnega dela.

Prepoved Spartakijade. Komunistično Spartakijado, ki jo je nameravala prirediti Federacija delavskih telovadnih jednot letos v Pragi, je praško policijsko ravnateljstvo na zapoved od zgoraj prepovedalo vsled tega, ker je na dnevnem redu nastop dece, kateri ni dovoljeno telovaditi v F. D. T. J. ter ker bi bil s komunističnimi slavnostmi moten javni mir in red! — Prepoved moramo obsoditi tudi mi.

Socialistična telesno-vzgojna Internacionala združuje 25 telovadnih in športnih zvez z nad 1,500.000 pripadniki. Od tega je 1,000.000 članov, 250.000 naraščaja in 250.000 dece. Najmočnejše zveze v Internacionali so iz Nemčije, Avstrije in Češkoslovaške (D. T. J. Č. v Pragi in Zveza v Uslju n/L.) in te imajo skupno nad 1,100.000 članov. V Internacionali je združenih 16 narodov. Vse zveze skupno izdajajo 48 listov v skupni mesečni nakladi 1,100.000 izvodov. Po sklepu lanskega kongresa v Helsingforsu je bilo Internacionalno tajništvo prene-

šeno iz Bruslja v Prago. Za tajnika je bil izvoljen s. Silaba.

Na Holandskem so si otvorili delavski telovadci in športniki prvo igrišče v Haarlemu. Ob otvoritvi so se vršili spre-
vod, javna telovadba, lahkoatletične in nogometne tekme. Pri skupnih prostih vajah je telovadilo 500 članov in članic.

Madžarsko delavsko športno gibanje je imelo 2. in 3. junija svoje slavnosti v Budimpešti. Udeležili so se jih kot gosti člani XIII. okrožja D. T. J. Čsl. v Bratislavi, okrožje D. T. J. Čsl. za avstrijsko republiko in avstrijska delavska telovadna in športna zveza.

Domača telovadba povod za nravno pohujšanje. V Kasselu se je sodišče nedavno pečalo z zelo nenavadnim vprašanjem 59 letni mož, oče odraslih otrok, se je krepčal dnevno z mrzlo kopeljo, masazo in je pri odprtem oknu gojil domačo telovadbo po Müllerjevem načinu. Ali to nedolžno krepčanje se mu ni izplačalo. Nekega dne je pozabil zastreti okno in slučajno ga je ravno ta trenotek videla iz okna nasproti stoječe šole 13—14 letna učenka. Preveč moralna uprava šole je pa vložila nanj tožbo, češ da vzbuja javno pohujšanje šolske mladine. In sodišče ga ni oprostilo, nasprotno obsodilo ga je na kazen 75 mark, dasi je nesrečnež dokazoval, da ni imel niti najmanjšega namena koga nravno pohujšati, kakor je to obtožba navajala. Državni pravdnik je predlagal celo zaporno kazen v višini enega meseca. Zgodilo se je to v stoletju, ko so klici in pozivi za telesnim ozdravljenjem ljudstva povsod na dnevnem redu.

„Sport und Politik“. V založbi J. H. W. Dietza v Berlinu je izšla brošura voditelja avstrijskega delavskega športa Juliusa Deutscha, ki obravnava temo „Šport in politika“ na 71. straneh. Deutsch slika v jasnih in poljudnih besedah temeljne ideje delavskega športa, ki ga v delovanju in hotenju spravlja vedno v zvezo s celotnim delavskim gibanjem. Moderni socijalizem je gibanje mas, v katerem se ne morejo uresničiti le velika dejanja posameznikov. Njegova najbližja in najnujnejša naloga je k njemu danes prihajajoče mase preobraziti v nove ljudi in jim dati moralne in npravne kvalitete, ki jih naj usposobijo za zgradbo socijalističnega družabnega reda. Kdor je to nalogo razumel, ne more izrže o „nevtalnem“ športu več — vzdrževati. Meščanski šport z vsemi svojimi — celo od somišljenikov priznanimi — napakami je izraz kapitalističnega družabnega reda in razumevanja kulture; boj proti njemu je torej naloga delavstva. — Delavski šport se naslanja na mase delavnega ljudstva, je torej iz narave in zavesti kolektivistično izgrajen. Šport za delavca ni le namen kot tak, on je sredstvo za zgradbo socijali-

stične kulture; delavski šport hoče razviti družabno in duševno življenje proletarijata in doprinesti k povzdigu zmislja za skupnost in prijateljstvo. Da so bili pri tem doseženi že veliki uspehi, dokazujejo velike prireditve delavskega športa v Leipzigu, Frankfurtu, Dunaju, Pragi itd., pri katerih smo mogli spoznati neko novo slavnostno kulturo. Delavski šport ne služi torej le množinski vzgoji za povzdig ljudskega zdravja, on namreč zasleduje — ravno na polju telesne vzgoje — isti cilj, ki ga ostale delavske organizacije v svojem območju zapostavljajo. — Odlično delo Juliusa Deutscha zasluži, da je resna lektira ne le za delavskega športnika, nego za vsakega človeka, ki se zanima za socijalistične kulturne probleme. — Po sklepu Soc. telesnovzgojne Internacionale bo to delo, ki je izšlo zaenkrat v nemščini, izdano tudi v francoskem, danskem, finskem, norveškem in letskem jeziku ter v Esperantu. Cena 2.50 šil.

Vsem! S to številko zaključujemo „Delavski šport“ in se uredništvu „Pod lipce“ zahvaljujemo za gostoljubnost. Nadaljevali bomo svoje delo v športni rubriki „Svobode“. Uredništvo.

KONZUMENTI!

POZOR!

„KOLINSKA CIKORIJA“

je produkt domačega delavca.

Zato jo zahtevajte v vseh prodajalnah

KONZUMNEGA BRUŠTVA ZA SLOVENIJO

L. MIKUŠ, Ljubljana, Mestni trg 15

DEŽNIKI

USTANOVLJENO 1839

NA MALO

NA VELIKO

TELEFON 2282

„DISKOBOLOS“ - LJUBLJANA

Trgovina: Tavčarjeva (Sodna) ul. 1 Tovarna: Sv. Petra 75. Vhod Vidovdanska c.

Sportno orodje. Sportne potrebščine. Telovadno orodje. Turistovske potrebščine. — Ribarske potrebščine. — Tenis raketi svetovnih znamk. Tenis potrebščine. — Lastni izdelki in izdelki svetovnih tvrtk. — Domače podjetje — V tovarni zaposleni sami domači delavci in strokovnjaki.

Slovenska Narodna Podporna Jednota

največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v **Severni Ameriki.**

Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezni, poškodbe itd.

Posluje v Zedinjenih državah, Kanadi in Mehiki

Ima nad šest sto krajevnih podružnic po raznih krajih Amerike.

Premoženje \$ 3,500.000.

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

Glavni urad S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

A. & E. SKABERNE - LJUBLJANA

MANUFAKTURNA VELETRGOVINA

EN GROSS

MESTNI TRG 10

EN DETAIL

KDOR LJUBI SVOJE ZDRAVJE, UŽIVA

„PROJA“

SLADNO KAVO

DOBIVA SE POVSOD!

KONZUMENTI!

POZOR!

„KOLINSKA CIKORIJA“

je produkt domačega delavca.
Zato jo zahtevajte v vseh prodajalnah

KONZUMNEGA DRUŠTVA ZA SLOVENIJO

L. MIKUŠ, Ljubljana, Mestni trg 15

DEŽNIKI

USTANOLJENO 1839

NA MALO

NA VELIKO

TELEFON 2282

ZAVARUJTE sebe, svoje in vse, kar se mora zavarovati,
edino potom

SPLOŠNE ZAVAROVALNE ZADRUGE
R. Z. Z O. Z.

V LJUBLJANI, Aleksandrova c. 5

„DISKOBOLOS“ - LJUBLJANA

Trgovina: Tavčarjeva (Sodna) ul. 1 Tovarna: Sv. Petra 75. Vhod Vidovdanska c.

Sportno orodje. Sportne potrebščine. Telovadno orodje. — Turistovske potrebščine. — Ribarske potrebščine. — Tenis raketi svetovnih znamk. Tenis potrebščine. — Lastni izdelki in izdelki svetovnih tvrtk. — Domače podjetje. — V tovarni zaposleni sami domači delavci in strokovnjaki.

J. BLASNIKA NASL.

priporočajo vse vrste tiskovin, izvršene
v knjigotisku ali litografičnim potom

KNJIGOTISK LJUBLJANA LITOGRAFIJA
KARTONAŽA BREG 10 - 12 OFFSETTISK

ZADRUŽNA BANKA

LJUBLJANA, ALEKSANDROVA C.

se priporoča za
vse denarne tran-
saksije.

Ima najboljše
zveze v Ameriki.

Sprejema hranilne vloge na knji-
žice in vloge na tekoči račun.

DEPA - KRUH

je

NAJBOLJŠI

PEČE GA
I. DELAVSKA PEKARNA
V LJUBLJANI

«DELAVSKI DOM»

R. Z. Z O. Z.

NA GLINCAH

PRIPOROČA

SVOJ SENČNAT VRT

MRZLA JEDILA.

DOBRA PIJAČA.

SESTANEK SODRUGOV!

PRISTOPITE ZA ČLANA

DELAVSKO - KMEČKE PROSVETNE IN PODPORNE JEDNOTE

LJUBLJANA, ALEKSANDROVA C. 5, LEVO

SPLOŠNO KREDITNO DRUŠTVO R. Z. Z O. Z. V LJUBLJANI, ALEKSANDROVA C.

sprejema hranilne vloge ter jih obrestuje zelo ugodno!

Prva delavska hranilnica je
SPLOŠNO KREDITNO DRUŠTVO V LJUBLJANI.

O kongresu delavske socialistične internacionale.

22. avgusta je bil otvorjen v Marseillu mednarodni kongres delavske socialistične internacionale. O delu tega kongresa so politični listi že poročali, vendar je potrebno, da izpregovorimo nekoliko o njem tudi s tega mesta.

Kongres v Marseillu je bil nedvomno eden največjih in najenotnejših kongresov povojnega časa. Socialistična delavska internacionala predstavlja skupno armado 7 milijonov socialističnih, politično organiziranih pristašev, včlanjenih je pri njej nad 30 strank, od katerih večina se nahaja v Evropi, dve v Aziji, po ena pa v severni in južni Ameriki. Socialistična delavska internacionala šteje po raznih parlamentih 1022 svojih poslancev, ki predstavljajo $\frac{1}{6}$ vseh parlamentarnih zastopnikov. Za njene zastopnike je glasovalo skupno 28.000.000 volilcev. Socialistične stranke združene v tej internacionali štejejo nad 300 dnevnikov in na tisoče drugih listov. Če uvažujemo, da predstavljajo politične organizacije socialističnega delavstva le elito organiziranega proletarijata, da stoje za temi delavci še milijoni in milijoni drugih delavcev, ki so samo strokovno organizirani, ter da je število socialističnih poslancev v nekaterih državah tako veliko, da morejo po svoji volji odstavljati in sestavljati vlade, tedaj se šele moremo prav zavdati ogromnega razmaha socialistične ideje v zadnjem desetletju, njenega pomena in moči na vsem družabno količ-kaj modernem organiziranem svetu.

Še bolj se pa moramo začuditi, če primerjamo ta kongres s prvim mednarodnim kongresom, ki se je vršil koj po vojni v Lucernu. Takrat, ko se je kapitalistični red na vseh koncih in krajih rušil, ko je bil proletarijat v vseh največjih državah skoro absolutni gospodar situacije, ko je mogel, čeprav ob razrušenem državnem gospodarstvu vsaj politično zavladati: takrat se je zbralo v Lucernu le smešno pičlo število delegatov, ki so se povpraševali, ali je sploh vredno, da se kongres otvori. In ko je le prišlo do neke diskusije o mednarodnem položaju, se je takoj pokazalo, da ni nikjer enotnega gledanja in ne enotne volje, da plava zlasti socialistična stranka Nemčije, ki je bila tedaj številno najmočnejša članica internacionale, v zelo nevarnih patriotsko malomeščanskih vodah. To je bil menda zadnji kongres

takozvano II. internacionale, toda če pomislimo, da takrat dunajske takozvane dve in pol internacionale še ni bilo in da se je III. internacionala v Moskvi šele rodila, se ne smemo čuditi, če je kazal mednarodni delavski pokret v onih viharnih in vendar velikih dneh tako nepojmljivo neenotnost v naziranju in neodločnost v dejanju. Tudi to je bila strašna posledica svetovnega klanja. Nedolodno zadržanje socialističnih strank ob izbruhu mednarodne kapitalistične vojne, je delovalo razorno naprej še prva leta po končanem svetovnem klanju.

Šele po vsesplošni pregrupaciji, ki se je vršila preko dunajske delavske mednarodne zajednice, in po zopetnem zedinjenju vseh socialističnih strank na kongresu v Hamburgu, ki je rodil novo skupno londonsko internacionalo, so se jele socialistične vrste zopet konsolidirati na osnovi zdravega, bolj in bolj na levo usmerjenega delavskega gibanja. To zedinjenje se je izvršilo po bridkih izkušnjah in težkih dolgotrajnih notranjih borbah, ki so do kraja izčrpale odporno silo proletarijata. Te notranje borbe so sicer dosti škodovala delavstvu, bile so pa z ozirom na razmere, rekel bi, nujno potrebne. Objektivni zgodovinar bo morda moral celo priznati, da je rodila, po našem mnenju sicer odločno čezmerna taktika moskovske internacionale, ki je marsikaj prehudo rušila in marsikatero akcijo temeljito zagrešila, vsaj to dobro, da je gnala ostali socialistični delavski pokret bolj in bolj na levo in ga hrupno, prehrupno, opominjala na revolucijonarne nauke in revolucijonarne naloge razredne stranke.

Na tej osnovi se razvijajoči zedinjevalni proces mednarodnega razrednega proletarijata je že pokazal na kongresu v Marseillu vidne, uprav presenetljivo velike uspehe. Ne smemo vsekakor pozabiti, da se sestavlja taka ogromna mednarodna zajednica iz raznovrstnih delov delavskega pokreta, ki se močno razlikujejo med seboj po lastni zgodovini in tradiciji in lastnim mentalitetom. Kar je danes avstrijskemu socialistu, ki ima za seboj staro socialistično zgodovino in staro socialistično vzgojo, samoposebi razumljivo, ni še povsem razumljivo angleškemu delavcu, ki je šele v zadnjih letih začel voditi, poleg sindikalne, tudi politično socialistično borbo. Da je an-